

Učitelství na prahu 21.století

Ing. Petr Vlček

Bakalářská práce

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Univerzitní institut

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Univerzitní institut
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2005/2006

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ing. Petr VLČEK**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství odborných předmětů pro střední školy**

Téma práce: **Učitelské povolání na prahu 21. století**

Zásady pro vypracování:

1. Popište mýlníky ve vzdělávání v průběhu staletí
2. Charakterizujte současný stav učitelství
3. Vypracujte možnosti vzdělávání v podmínkách podniku
4. Vyhodnoďte závěry ze získaných poznatků

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

CIPRO, M.: Průvodce dějinami výchovy. 1.vyd. Praha :1984. ISBN 11-088-84

KOPÁČ, J.: Dějiny školství a pedagogiky v Československu. 1.vyd. Brno :1971. ISBN 55-971-71

KUČERA, Z., ŠTVERÁK, V.: Chrestomatie z dějin pedagogiky. Praha :1999. ISBN 80-7184-626-0

JŮVA, V. sen. & jun.: Stručné dějiny pedagogiky. Brno :Paido, 1994.

BERTRAND, Y.: Soudobé teorie vzdělávání. Praha :Portál, 1998.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **7. března 2006**

Termín odevzdání bakalářské práce: **13. června 2006**

Ve Zlíně dne 7. března 2006

prof. Ing. Roman Prokop, CSc.
prorektor

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá charakteristikou učitelského povolání v průběhu dějin lidstva, se zaměřením na metodiku vzdělávání ve výrobní společnosti Kordárna, a.s.

Teoretická část obsahuje informace o rozvoji vzdělanosti ve světě v průběhu dějin lidstva.

Praktická část je zaměřena na vzdělávací programy ve společnosti Kordárna, a.s., související s Operačním programem Rozvoj lidských zdrojů a metodami jednotlivých typů vzdělávání a jejich vyhodnocováním.

Klíčová slova: vzdělání, škola, Operační program Rozvoj lidských zdrojů

ABSTRACT

The Bachelor's thesis deals with characteristics of teaching profession in the course of human events with a view to methodology of education to production company Kordárna, a.s.

The theoretical part contains an information about development of culture in the world in the course of human events.

The practical part is focused on education programs in company Kordárna, a.s., associated with the Operational programme Human Resources Development and methods of the particular types of education and their scoring.

Keywords: knowledge, school, Operational programme Human Resources Development

Rád bych poděkoval vedoucímu práce Mgr. Štefanovi Chudému, Ph.D. za jeho odborné vedení a Ing. Ivě Benedíkové ze společnosti Kordárna, a.s., za její ochotnou spolupráci.

OBSAH

ÚVOD	8
CÍLE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 POČÁTKY A ROZVOJ VÝCHOVY VE STAROVĚKU	11
1.1 VZNIK VÝCHOVY.....	11
1.2 PRVOBYTNÁ SPOLEČNOST	11
1.3 DIFERENCIACE VÝCHOVY.....	11
1.4 EVROPSKÁ VÝCHOVA	12
1.5 VÝCHOVA V ANTICKÉM ŘECKU.....	12
1.5.1 Atény.....	12
1.5.2 Sparta.....	13
1.6 ROZVOJ SOFISTICKÉ PEDAGOGIKY	13
1.6.1 Sofisté.....	13
1.6.2 Sokrates (470-399).....	13
1.6.3 Platon (427–347).....	14
1.6.4 Aristoteles (384-322)	15
1.7 VÝCHOVA V ANTICKÉM ŘÍMĚ	16
1.7.1 Marcus Fabius Quintilianus (35-95).....	17
1.7.2 Edukační podněty antických myslitelů	17
2 KŘESŤANSTVÍ A OBNOVA VZDĚLANOSTI	18
2.1 VZNIK ŠKOL	19
2.1.1 Klášterní a katedrální školy.....	19
2.1.2 Vznik univerzit.....	20
2.1.3 První koleje	21
2.1.4 Osobnost učitele.....	21
2.1.5 Vliv církve.....	21
2.2 STŘEDOVĚKÁ FILOZOFIE JAKO ZÁKLAD CÍRKEVNÍ A SVĚTSKÉ MOCI	22
2.2.1 Patristika (2-8 st.).....	22
2.2.2 Augustinus Aurelius (354-430).....	22
2.2.3 Scholastika (8-15 st.).....	23
2.2.4 Vrcholná scholastika (1200-1350).....	23
2.2.5 Sumy	23
2.2.6 Tomáš Akvinský (1225-1274)	23
2.2.7 Arabská filozofie.....	24
3 PEDAGOGICKÉ MYŠLENÍ 17 A 18. STOLETÍ	25
3.1 JAN AMOS KOMENSKÝ (1592-1670).....	25
3.1.1 J. A. Komenský a jeho život	25
3.1.2 Dílo J. A. Komenského	26
3.1.3 Komenského pedagogická soustava.....	26
3.1.4 J. A. Komenský a jeho vliv na výchovu.....	27

3.2	J. J. ROUSSEAU (1712-1778)	28
3.3	IMMANUEL KANT (1724-1804)	29
4	PEDAGOGICKÉ MYŠLENÍ 19. STOLETÍ	30
4.1	J. F. HERBART (1776-1841)	30
4.2	ČESKÉ ŠKOLSTVÍ V 19. STOLETÍ	31
4.2.1	Říšský školský zákon	32
5	PEDAGOGICKÉ MYŠLENÍ 20. STOLETÍ	34
5.1	ALTERNATIVNÍ ŠKOLY	35
5.2	ČESKÉ ŠKOLSTVÍ VE 20. STOLETÍ	36
5.2.1	T. G. Masaryk (1850-1937)	37
5.2.2	Vývoj pedagogiky ve druhé polovině 20. století	37
5.3	PROMĚNY NOVODOBÉ ŠKOLY	38
5.3.1	Národní program rozvoje vzdělávání v ČR	39
5.3.2	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	39
5.3.3	Transformační proces	40
5.4	NOVODOBÝ UČITEL	40
II	PRAKTICKÁ ČÁST	41
6	STRUKTURÁLNÍ FONDY	42
6.1	EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ FOND	42
6.1.1	Operační rozvoj lidských zdrojů	43
7	MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ V PODMÍNKÁCH PODNIKU	45
7.1	KORDÁRNA, A.S.	45
7.1.1	Zvýšení adaptibility zaměstnanců společnosti Kordárna, a.s.	46
7.1.2	Náklady projektu	46
7.1.3	Rozdělení zaměstnanců dle profesí	46
7.2	PLÁN VZDĚLÁVACÍCH AKCÍ A TYPŮ ŠKOLENÍ	47
7.2.1	Zákonná školení	48
7.2.2	Jazykové vzdělávání	50
7.2.3	Školení v oblasti kvality	53
7.2.4	Specializovaná školení (ekonomická, personální, mzdové, celní)	53
7.2.5	Školení výpočetní techniky	56
7.2.6	Školení z oblasti výroby a technologie	57
7.2.7	Manažerské kurzy a osobnostní rozvoj	59
7.2.8	Kurzy pro specialisty úseku technologie	60
7.3	METODIKA VYHODNOCOVÁNÍ ÚČINNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ	61
7.3.1	Metody hodnocení	61
	ZÁVĚR	64
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	65
	SEZNAM PŘÍLOH	67

ÚVOD

Učitelství je povolání, které dává základ generacím lidské rasy v jejich vzrůstajícím intelektu. Vzdělávání je základním stavebním kamenem úspěšného a perspektivního života jak osobního tak pracovního. Nelze se bez něj obejít v běžném lidském životě. Pedagogická profese musí být chápána jako kvalitní vstup do lidských životů v jejich sebezdokonalování.

Vyučování nemusí být však chápáno pouze jako povolání, které má za cíl působit na poli školství, ale naopak je potřeba pochopit jeho komplexní využitelnost. Lidé ve firmách, zaměstnanci společností, jsou také školeni pedagogickými metodami, kdy školitel předává své znalosti lidem s cílem zdokonalit penzum vědomostí, které budou využívány v pracovním procesu. Informace, které jsou předávány ve formě školicích metod, mají velký podíl na rozvoj celé společnosti a ekonomiky státu. Jsou nezbytnou součástí každé společnosti, která má ve svých podnikatelských plánech zakotveny plány své expanze v budoucnosti s cílem být konkurencí ostatním formám.

Proto je potřeba na práci pedagoga pohlížet jako na záslužnou činnost, která má ve svém středu několik metod, jakými je možno učitelství chápat. Průřezem vzniku a vývinu výchovy a vzdělávání po staletí s výhledem do budoucna bude koncipována tato práce. Jejím úkolem není hodnotit a vytvářet závěry, zda je či není potřeba pedagogii hýčkat či zatracovat. Smyslem je ukázat, jakými možnostmi učitel, jakožto nositel vědomostí, disponuje.

CÍLE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem této bakalářské práce je zmapovat situaci ve vzdělávání a vyučování během staletí, na jejichž základě srovnat a zhodnotit současný stav vzdělávání. Zároveň se pokusit vypracovat možnosti vzdělávání v podmínkách podniku Kordárna, a.s. Základem splnění tohoto cíle je vypracovat práci se zaměřením na odpovědi na následující tématické okruhy:

1. Výchova a vzdělávání v průběhu staletí
2. Řecká filozofie (Aristoteles, Sokrates, Platon)
3. Římská filozofie (Quintilianus)
4. Středověk (světská a církevní moc)
5. Novověk (Komenský, J.J. Rousseau, Herbart)
6. Současná situace pedagogiky
7. Možnosti vzdělávání v podmínkách podniku

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 POČÁTKY A ROZVOJ VÝCHOVY VE STAROVĚKU

1.1 Vznik výchovy

S výchovou jako cílevědomou pomocí a záměrným rozvojem osobnosti se setkáváme ve světě od pradávna. S vývojem lidské společnosti se měnily její cíle, její obsah, metody a to v závislosti na ekonomických, sociálně politických i kulturních podmínkách, ve kterých se uskutečňovala. Vznik výchovy se vysvětluje okolnostmi biologickými, psychologickými a především sociálními. Sociologie zdůrazňuje především sociální okolnosti, jako je komunikace, nutnost kooperace v pracovním procesu a život v organizované skupině, které si přímo vynucují soustavnou a dlouhodobou přípravu jedince jako člena odpovídající sociální jednotky [6].

1.2 Prvobytná společnost

O výchově v prvobytné společnosti si vytváříme základní představy díky prehistorickým a etnografickým výzkumům. Skupinový způsob života, společná práce i společenství základních prostředků, určovalo v zásadě jednotný charakter této výchovy. První diferenciací byla dána dělbou práce. Muži byli připravováni pro lov, boj a práce stavební. Ženy se věnovaly základním domácím činnostem. Těžisko této výchovy tvořila výchova pracovní, následovala výchova mravní, tělesná a branná [6].

1.3 Diferenciace výchovy

Po rozpadu prvobytné společnosti se začala výchova značně diferencovat. Vědomosti a tělesná zdatnost se staly základními nástroji nadvlády a dominovaly v přípravě mládeže z řad vládnoucích vrstev. Sociální diferenciací se výrazně projevila při výchově v zemích starého východu. V Egyptě, Mezopotámii a Persii se od 4. tisíciletí př. Kristem. vytvářejí mohutné otrokářské despotie v čele s absolutistickým panovníkem s organizovaným vojskem, kněžstvem a úřednictvem. V těchto zemích se poprvé setkáváme se školami, které vznikly při chrámech a panovnických dvorech. Učily vybranou mládež z nejvyšších sociálních vrstev písmu, základům vědění, ale i medicíně, stavebnictví a vojenství [6].

1.4 Evropská výchova

Evropská výchova má svou kolébku v antickém Řecku. Jeho úsilím docházelo k povznesení člověka směrem k pravdě, dobru a kráse a k jeho společenskému uplatnění. Tento odkaz převzala s koncem starověku křesťanská církev. Ve středověku byly střediskem vzdělání klášterní školy. Éra renesance a humanismu na prahu novověku přinesla do onoho procesu nový ráz. Právě církve stály za vznikem obecných škol (i dívčích). V 18. století se prosazovalo osvícenství, jež přeneslo vzdělání z teologické mateřské půdy na pozemek světskosti. – nezávislého poznávání a vědy. Pronikavě se hovořilo o přechodu od pouhé lidské poslušnosti k individuálnímu zdokonalení a ke společenské zdatnosti. Výchova se začala postupně dít bez závislosti na víře, církvi či teologii. Sepětí s církví všeobecně skončilo s rokem 1918. Pro století dvacáté se mělo vzdělání stát základním způsobem existence a jednání ve světě. Stalo se nejdůležitějším nástrojem k řízení a zajišťování života [4].

1.5 Výchova v antickém Řecku

Počátky řecké vzdělanosti sahají hluboko do 3. tisíciletí př. Kristem., do doby egejských civilizací, jejichž největším přínosem je vytvoření prvních systémů písma na evropském kontinentu. Rozvinuly se zde vyspělé edukační systémy. Výchova byla určena pouze příslušníkům aristokratické vrstvy mužského pohlaví. Mezi charakteristické rysy řecké výchovy řadíme orientaci na praktické potřeby řeckých městských států, silná tendence k racionalismu a harmonický rozvoj tělesné i duchovní stránky člověka. Výchova a vzdělání byly určeny pouze pro svobodné občany. Vzdělání, zvláště vyšší, bylo vyhrazeno elitě společnosti.

Starověké Řecko bylo tvořeno řadou městských států s různým typem sociálního zřízení, z nichž nejvýznamnějšími byly Atény a Sparta [4].

1.5.1 Atény

Rozvinutější podmínky jak v ekonomické oblasti (vedle zemědělství vyspělý obchod a řemesla), tak v oblasti sociálně politické (demokratické zřízení) i kulturní (rozkvět filozofie, věd a umění), vedly ke vzniku podstatně náročnějšího a komplexnějšího výchovného modelu. Cílem aténské výchovy byla *kalagathiá* (ideál krásy a dobra), která se uskutečňovala syntézou výchovy rozumové, tělesné, mravní a estetické. Vznikl i třístupňový systém škol, které byly soukromé a pouze pro chlapce [6].

1.5.2 Sparta

Byl to zemědělský stát s aristokratickým zřízením, 90% obyvatelstva tvořili státní otroci. Výchova svobodných občanů byla státní (pro hochy i dívky). Měla vojenský charakter a její hlavní složku tvořila výchova tělesná a branná [6].

1.6 Rozvoj sofistické pedagogiky

Nad pojetím výchovy se v antickém Řecku zamýšlelo mnoho filozofů a můžeme říci, že se začíná rozvíjet teorie výchovy, *pedagogika* (pais – dítě; agein – vésti) [6].

1.6.1 Sofisté

Byli to soukromí učitelé, kteří byli takto nazýváni. Výraz pochází z latiny (sofos – moudrý). Učili řečnictví, velkou pozornost věnovali přírodním vědám a jejich praktické aplikaci v řemeslech, v obchodu a při námořní plavbě. Vytvořili soubor tří základních studijních oborů, zahrnující gramatiku, rétoriku a dialektiku (tj. umění vést rozhovor), který byl později přejet scholastikou [6].

1.6.2 Sokrates (470-399)

Vyučoval o absolutní pravdě a mravní dokonalosti. Nejvyšší mravní ctností byla podle něj moudrost, která se v činech projevuje jako statečnost a v citech jako uměřenost. Podle něj potřebovaly výchovu nejlepší povahy. Příklad uváděl v koních, kdy nejušlechtilejší jsou bujní a ohniví, stávají se později nejlepšími. Pokud ale nejsou kroceni, jsou neovladatelní. Lidé, kteří si zakládali na svém bohatství si mysleli, že se nepotřebují vzdělávat. Sokrates prohlašoval, že jen blázen rozpozná bez učení věci užitečné od škodlivých. Výchova má usilovat o rozvoj mravní stránky osobnosti, o stále sebezdokonalování a o hledání pravdy. Při vyučování používal dialogické metody, která se dnes někdy označuje jako *metoda sokratovská*. Touto metodou vedl své žáky k tomu, aby sami, vlastním rozumem, hledali řešení problémů [4, 6].

1.6.3 Platon (427–347)

Athénský filozof a Sokratův žák, který uvedl podněty svého učitele do uceleného filozofického systému. Od roku 380 př. Kristem. vedl filozofické besedy v aténském gymnáziu *Akademie*, jehož byl zakladatelem (nazvaném podle antického hrdiny Akadema). Vytvořil nejucelenější objektivně idealistický filozofický systém starověku. V jeho rámci budoval své názory na politické uspořádání státu a na výchovu i vzdělání. V otázkách výchovy a vzdělání kladl důraz na ucelené rozvíjení osobnosti člověka. Své názory na výchovu a vzdělání vyložil v dialogu *Menón*, kde rozvíjí své učení o tom, že vědění je rozpomínáním, jenž je možno navodit vhodně volenými otázkami (návaznost na Sokrata). Z jeho filozofie vychází politika, psychologie a etika, posléze i pedagogika.

- Nejvyšší etickou hodnotou je dobro;
- Stránkám duše odpovídají ctnosti jako moudrost, statečnost a uměřenost;
- Ze spojení nesmrtelné duše s tělem vzniká rozumová, volní a citová stránka.

Z těchto úvah vyplynula Platonova představa optimálního státu, který mají tvořit tři skupiny obyvatelstva:

- Filozofové – tito lidé mají společnost řídit;
- Strážci – mají působit jako ochrana a obrana společnosti;
- Výrobci – za pomoci otroků mají produkovat materiální statky.

Tato představa se stala po staletí zdrojem různých politických koncepcí.

Ve své pedagogice vyžaduje Platon *veřejnou výchovu* veškeré mládeže z rodin svobodných občanů (tj. hochů i dívek), a to ve státní škole již od předškolního věku. Cíl výchovy vidí v přípravě řádných občanů, kteří budou odpovědně a úspěšně plnit své sociální funkce. Hlavní důraz klade na rozumovou výchovu. K výchovné tematice se vyjadřuje v Ústavě o zákonech. Výchovu dělí na múzickou a gymnastickou, na nižší a vyšší. V zákonech se Platon vyjadřuje k organizaci školství a vyučování. Kromě gymnastické přípravy se mělo vyučovat aritmetice, geometrii, astronomii, hudbě a dialektice.

Dítě mělo být vychovááno první tři roky doma, do šesti let mělo navštěvovat předškolní zařízení, kde by se v něm pěstovaly základní návyky a dovednosti. Od sedmi let by pak byla povinná školní docházka. Ta by trvala do osmnácti let věku, přičemž v prvních letech by se vyučovalo nižším disciplínám a postupně by přibývaly disciplíny obtížnější. Mezi osmnáctým a dvacátým rokem, by mladý muž procházel vojenským výcvikem, do třiceti let by se vzdělával v dialektice a od třiceti jedna let ve filozofii, až by se konečně mezi třicátým pátým a padesátým rokem uplatnil v praktickém politickém životě.

Okamžitý Platonův vliv na výchovnou praxi nebyl patrný, avšak později se jeho názory promítly do činnosti Akademie a ve středověkém členění vzdělání na trivium a kvadrivium. Jeho koncepce bývá interpretována jako jeden z prvních pokusů o hlubokou reflexi podstaty výchovy [4, 6].

1.6.4 Aristoteles (384-322)

Jeden z nejvýznamnějších myslitelů, filozofů a vědců starověku. Byl dlouholetým žákem Platona. Obohatil jeho pedagogické podněty. Zakladatel peripatetické školy. V roce 355 př. Kristem. založil v Aténách gymnázium *Lykeion* (z toho současný název lyceum). Aristoteles vycházel z Platonovy filozofie, kterou však kriticky přehodnotil. Proti platónskému světu idejí rozvíjí představu existence idejí ve věcech reálného světa. Podle něj je každý předmět tvořen látkou a formou stejně jako tělo a duše. Na duši rozlišuje tři složky:

- Vegetativní – řídí obecné procesy života, výměnu látek a rozmnožování;
- Senzitivní – umožňuje základní funkce celé živočišné říše, citění a chtění;
- Rozumovou – je dána pouze člověku jako nástroj poznávání a myšlení.

Tyto psychologické zjištění se odrazily v jeho pedagogice, kdy třem složkám duše odpovídají tři základní složky výchovy (tělesná, mravní a rozumová).

Věnoval se přírodním vědám, teorii poznání, logice, teorii státu, etice i problematice výchovy a vzdělání. Měl velký vliv na další vývoj filozofie a jeho spisy sloužily jako základ výuky na středověkých univerzitách. Říkal, že výchova má být uspořádána zákonem a že má být veřejná. Vyučovat se mají 4 předměty: gramatika, tělocvik, hudba a kreslení.

Jako jeden z prvních teoretiků usiluje o integrovanou výchovu. Stejně jako Platon zdůrazňuje občanský aspekt výchovy. Výchova má být státní, avšak na rozdíl od Platona vylučuje v tomto směru učení dívek. Aristoteles věnoval pozornost otázkám výchovy a vzdělání v několika spisech. Nejsoustavněji se jimi zabýval v *Politice*, v menší míře *Metafyzice* a některé své názory na výchovu rovněž formuloval v etickém díle *Etika Nikomachova* [4, 6].

1.7 Výchova v antickém Římě

Římská výchova vycházela ze dvou významných skutečností. Byl to neobyčejný rozmach římské moci (od městského státu ke světové říši), a poté změny v sociálně ekonomické struktuře římského státu (od rodové společnosti ke společnosti otrokářské, až k některým jevům raného feudalismu ke sklonku pozdního císařství).

Výchova ve starém Římě se vyznačovala střízlivostí, praktičností, užitečností a racionalismem. Důraz se kladl především na výchovu k osobní statečnosti, občanské zdatnosti a na tuhou kázeň. Jedinec byl veden k tomu, aby se ve všem podřizoval. Tyto vlastnosti pomohly Římanům k dosažení světovládného postavení. Poněvadž tyto vlastnosti nebyly dostatečně kultivovány, působily často odpudivě. Zjemnit se je podařilo teprve řeckou filozofií a postupem doby se staly ideálem římských vzdělanců (*humanitus*). Římané se ochotně učili od jiných a znalosti přetvářeli podle svých potřeb a zájmů. Svůj osobitý kulturní odkaz podstoupili ostatním evropským národům. Řím přejímá školy řeckého typu (především elementární školu gramatickou a školu réterskou), kdy hlavním cílem se stává příprava řečníka, tj. vzdělaného a aktivního politického činitele. Císařský Řím od počátku naší éry postupně adaptoval výchovu a školu svým potřebám.

V této době vznikají první vysoké školy, které se stávají významnými kulturními centry (nejvýznamnější byla v Alexandrii) [4].

1.7.1 Marcus Fabius Quintilianus (35-95)

Římský řečník původem z Hispánie, vyhlášený učitel řečnictví, autor slavné učebnice. Nad ostatní učitele tohoto oboru vynikal proslulostí, postavením i majetkem. Jeho učebnice byla spolu s Ciceronovými rétorickými spisy hlavním pramenem středověkých učebnic řečnictví.

Jeho dílo *O výchově řečníka* je často považováno za první světovou didaktiku. Vyzvedá zde význam školní výchovy, která jedinci umožní, aby se naučil žít v kolektivu a poučil se z úspěchů i omylů druhých. Žádá individuální přístup k žákům a odmítá tělesné tresty. Tvrdil, že většina lidí je schopna přemýšlet a učit se. Nesouhlasil s názorem, že málokterým jedincům je dopřáno chápat vyučování jako ztrátu času a zbytečná námaha. Zabýval se otázkou, zda je užitečnější, aby se hoch učil doma a soukromně nebo aby chodil do školy a byl svěřen veřejným činitelům. O učitelích říkal, že se musí ke svým žákům chovat jako otcové a zároveň disponovat vysokou osobní vzdělaností. Sám musí být bez chyb a nesmí je tolerovat ani u jiných. Jeho chování k žákům by nemělo být přehnaně přísné, avšak ani příliš shovívavé. Měl by k žákům mluvit co nejčastěji o dobru a ctnosti. Dále krotit svou náchylnost k hněvu, ale nepřehlížet to, co je třeba napravit. Apeloval na zvyk, aby se žáci neučili učivo nazpaměť, nýbrž se snažili učivo odvozovat [4, 6].

1.7.2 Edukační podněty antických myslitelů

V pedagogických koncepcích antických myslitelů bylo mnoho závažných podnětů, které dodnes neztratily nic na své aktuálnosti. Řeckým i římským pedagogům byla vlastní idea harmonického rozvoje člověka, vytvořili koncepci poměrně komplexního a mnohostranného vzdělávání teoretického i praktického, docenili školu jako specifickou edukační instituci i význam učitele a jeho vzdělanostního i lidského profilu. Stačilo, aby tyto podněty dopadly za renesance na úrodnou půdu a daly vznik novodobým pedagogickým ideálům, které ještě dnes čekají na naplnění [2].

2 KŘESŤANSTVÍ A OBNOVA VZDĚLANOSTI

Složité vývoj evropské společnosti na přelomu starověku a středověku, vpády barbarů, stěhování národů, permanentní války, způsobil kromě jiného i zánik školství. Jediným místem kulturního odkazu se během několika století staly kláštery. Vlivem silícího křesťanství a zvláště pak po zestátnění křesťanského náboženství ediktem milánským v roce 313 nabývá římská výchova postupně křesťanský charakter a ty klasické ideály, které nebyly slučitelné s novou vírou, ustupují do pozadí.

Postupné uspokojování umožnilo obnovu vzdělanosti. Nejprve na území Itálie, kde vládli Góti. Později se začala rozrůstat i ve Španělsku pod vládou Vizigótů. Vzdělanost ustupuje do pozadí a tak postupně mizí školy, ve kterých se vzdělávali laici spolu s kleriky. Školy se tak stávají výlučně záležitostmi duchovních v kláštorech. Franští králové naopak nařídili, aby byly školy obnovené. V tomto období se objevují první farské a katedrální školy. V nich společně s knězem žijí studenti v jedné domácnosti. Dochází k vyučování žáků knězem a zároveň mu studenti pomáhají při bohoslužbách. Chlapci se učili psát, číst a zpívat liturgické písně. Farské školy přetrvaly až do konce středověku a zároveň se stále více otevíraly laickým posluchačům.

Církev velmi rychle pochopila, že svoje členy potřebuje mít nejen zbožné, ale i vzdělané. Přestože byly pohanské školy na vysoké intelektuální úrovni, po mravní stránce neobstály. Přesto v církvi začaly vznikat školy pro vzdělávání katechetů a katechumenů. Už v 2. století byly tyto školy v Římě, Alexandrii, Antiochii a jinde. V Alexandrijské škole žáci studovali také pohanské autory. Podobná škola se nacházela v Kartágu. Jejími žáky byli i významní církevní učitelé (Tertulián, Cyprián), jejichž velikost se ukázala až během pronásledování [5, 6].

„Historie nás učí, jak se stát moudrými, poezie duchaplnými, matematika zásadovými a logika s rétorikou nám umožňují o tom diskutovat“. (Francis Bacon, anglický filozof)

2.1 Vznik škol

První středověké školy byly církevní. Od 6.století se rozvíjejí školy klášterní. V sídlech biskupů vznikají školy katedrální a pro poučení širších vrstev o základech křesťanství jsou zakládány školy farní. Teprve v pozdním středověku se objevují z iniciativy měšťanů tzv. městské školy, které měly praktičtější zaměření (sedmero mechanických umění – zpracování vlny, zbrojířství, lodní plavba, zemědělství, lovectví, lékařství a divadelnictví). V nich také poprvé ustupuje univerzální latinský jazyk mateřskému jazyku. Z metodického hlediska charakterizuje středověkou školu mechanické pamětní učení, individuální práce s žákem a přísné tresty. V této době se také vytvořily příznivé podmínky pro vznik a rozvoj univerzit [7].

2.1.1 Klášterní a katedrální školy

Klášterní školy sehrály významnou úlohu v ranném středověku. Udržovaly si kontinuitu s antickým učením. Úroveň těchto klášterních škol často závisela na momentální situaci kláštera. V těchto školách se rozvinula metoda nauky podle „*trivia*“ a „*quadrivia*“, zavedené antickým opatem Cassiodorem. Počátky však byly již u Platona a Cicerona. Trivium představovala výuku gramatiky, rétoriky a logiky. Quadrivium tvořila aritmetika, geometrie a hudba. Sláva klášterních škol začíná zhasínat okolo 10. století, přestože zůstávaly na vysoké úrovni.

V Itálii se zachoval během stěhování národů katedrální typ škol, který se později začal šířit i v jiných částech Evropy. Největší vážnosti se těšila katedrální škola v Římě. Sice vznikla v antice, ale k největší slávě ji přivedl papež Gregor Velký, který během svého pobytu v Římě poznal tuto papežskou školu a rozhodl se ji obnovit antickou slávu [7].

2.1.2 Vznik univerzit

Vlastním místem pro rozvoj filozofie se ve vrcholném středověku staly právě univerzity. Středověká univerzita byla nadnárodním duchovním organismem, zahrnujícím všechny vědní obory a spojujícím je v celek korunovaný teologií.

Z významných katedrálních škol začínají vznikat první univerzity. Přestože první vznikla v Konstantinopoli v roce 425. Instituce vyššího vzdělávání existovaly již ve staré Číně (západní univerzita byla vynálezem 11. a 12. století). Univerzity se staly mezinárodními institucemi, které často přitahovaly studenty z daleka. Měli vlastní organizační modely, které byly vzorem pro mnoho jiných univerzit, založených na konci středověku. Komunikačním jazykem byla latina. Mezi nejstarší patřily univerzity v Bologni (1119), Oxfordu (1168), Paříži (1206), Cambridge (1209) a ve španělských městech Valencii a Salamance (1230). Aby vysoká škola mohla být univerzitou, musela mít alespoň čtyři fakulty:

- Filozofická
- Teologická
- Právnícká
- Lékařská

Filozofická fakulta měla přípravný charakter, učila sedmeru svobodných umění; absolvent trivivia dosáhl titulu bakaláře, po absolvování quadrivivia se stal studující mistrem umění. Absolventi ostatních fakult, na které se vstupovalo po ukončení fakulty filozofické, získali titul doktora.

Pařížská univerzita, kterou nazývali „matkou vzdělanosti“, byla specializovaná na filozofii. V Bologni zase převládalo právo. Výuka měla převážně ústní formu, přednášky se skládaly ze čtení knih (Aristotelových děl), které přednášející komentoval. Studenti museli potvrdit svoje vědomosti účastí na diskuzích (disputacích), ve kterých museli argumentovat pro a proti určitému tvrzení (teze). Akademické závěrečné zkoušky byly uznané v celé Evropě. Studenti, kromě lékařů, byli většinou duchovního vyznání. Laici začali studovat na univerzitách až po roku 1500. Velký význam mělo, že řády dominikánů a františkánů se rozhodli dát vyučovat své studenty v Paříži resp. Oxfordu. V budoucnu z těchto studentů vyrostli velcí učenci a na staletí se pak univerzity staly centry vyšší vzdělanosti [2, 4, 6, 7].

2.1.3 První koleje

Zřizovatelem univerzity byl buď panovník nebo papež. Každá univerzita měla papežské schválení. Na univerzitách vyučovali nejlepší teologové, filozofové a právníci tehdejší doby. Studovalo na nich několik tisíc studentů z celé Evropy. V 13. století studovalo na pařížské univerzitě okolo 15 tisíc studentů. Díky množství lidí, studujících mimo vlast, bylo zapotřebí zabránit, aby univerzitní prostředí vyvíjelo špatný vliv. Kompenzovat tuto situaci se povedlo založením prvních kolejí pomocí bohatých dobrodinců. Sloužili na ubytování ale také stravování studentů. Chudí studenti působili na kolejích zdarma, kdy bohatí přispívali poplatkem. První kolejje založil v roce 1253 Robert de Sorbonne, po kterém byla pojmenována slavná Sorbonnská univerzita. Od poloviny 12. století se na pařížské univerzitě začaly udělovat bakalářské a doktorské tituly. Promoce na doktora se na některých univerzitách rovnala udělení šlechtického titulu [7].

2.1.4 Osobnost učitele

Představy o tom, jaký by měl být dobrý učitel, mají zajímavou historii. Od středověku platilo pravidlo, že právo učit lidi a být dobrým pedagogem, má jen člověk mravně a rozumově vyspělý, protože poznání je ctnost a cesta k dokonalosti. První středověké univerzity kvůli mravní čistotě požadovaly od svých učitelů dodržování celibátu. Jeden profesor měl na starosti jen pár studentů, které ubytovával ve svém soukromém bytě. Společně se stravovali, spolu pak konali přednášky. Pokud bylo více studentů, přednášelo se v kláštirech nebo kostelech. Pokud dostal profesor pozvání od nějakého panovníka nebo města, bylo samozřejmostí, že s sebou přivedl i své studenty. Výsledkem takového studia, dlouhého 8 až 12 let, bylo velmi silné a celoživotní pouto mezi profesory a jejich studenty [7].

2.1.5 Vliv církve

Církev se však od počátku snažila uplatnit svůj vliv i na vysokých školách, určovat jak cíl a obsah výuky, tak i vyučující. Všechno však napomáhala vzniku a udržování univerzit. Do roku 1303 bylo v Evropě založených třicet univerzit, všechny z podnětu církve. Od začátku se však zpochybňovalo vyučování jako výdělečná činnost. Církev neustále zdůrazňovala starý model výchovy „*gratis*“, kdy hlásala: „*vedení je dar od Boha a jako takové nemůže být prodáváno, poněvadž by to znamenalo hřích*“. Přesto všechno měli profesori dva zdroje obživy (honorář od studentů a rentu z církevního úřadu) [6, 7].

2.2 Středověká filozofie jako základ církevní a světské moci

Samotný středověk a jeho filozofii nelze jednoznačně ohraničit. Zahrnuje dobu 2-15. století př. Kristem., kde působili duchovní, jenž prosazovali křesťanskou filozofii. V tomto období se filozofie utváří pod vlivem řecké vzdělanosti, ke které si však postupně vytváří kritický vztah. Ve starověku byla filozofie vědou věd, zahrnovala celkové lidské poznání. Ve středověku se stává „služebnicí teologie“, což se projevilo v opačném vnímání této vědy. Rozumová pravda začala být nahrazována pravdou zjevenou. Nastává proto změna v předmětu filozofie, která znamená soustředění pozornosti na nadpřirozený svět a vztah lidí k němu.

Středověká filozofie se dělí na dvě základní období [4, 7]:

2.2.1 Patristika (2-8 st.)

- Období filozofie církevních otců;
- Působily zde duchovní autority;
- Období, kdy křesťanská filozofie navazuje na Platona.

2.2.2 Augustinus Aurelius (354-430)

Nejvýznamnější představitel křesťanské filozofie a pedagogiky v období patristiky. Narodil se v Tunisu jako syn pohanského otce a křesťanské matky. Překonal cestu hledání víry a filozofie, což popisuje v díle *Vyznání*. Ve třiceti třech letech přijal křesťanskou víru, později se stal biskupem. Vytvořil nové chápání vzniku filozofie, kdy neodmítá antické základní morální ctnosti, jako byla moudrost, spravedlnost a uměřenost. K nim však přidává tři základní křesťanské ctnosti (víru, naději, lásku). Hlavní cíl výchovy vidí v pěstování víry, kterou se člověk stává občanem božího státu. Stal se zakladatelem metodické skepse, která spočívá ve ztrátě pochybností v sebe sama, což vede k počátkům filozofického myšlení.

Tím byly v rozpadajícím se antickém světě položeny základy k nové koncepci výchovy, která se po staletí rozvíjela v různých obměnách v křesťanském světě.

„Každý, kdo si uvědomuje, že pochybuje, uvědomuje si něco pravdivého a zároveň získává jistotu toho, co si uvědomuje“

Augustinus Aurelius je označován za otce středověké filozofie [4].

2.2.3 Scholastika (8-15 st.)

Jedná se o období filozofie středověkých církevních škol. Od Platona se plynule přechází k Aristotelovi, který je však zakázán. Zatímco patristika předložila základy křesťanské filozofie, úlohou scholastiky bylo odůvodnit tento druh myšlení. Na přelomu 8. a 9. století, dochází k narůstání majetku a moci církevní, což umožňuje zabezpečit potřeby většího počtu lidí, kteří by šířili náboženství i mimo chrámy. Zakládají se proto různé řády (Františkáni, Dominikáni, Templáři, Jezuiti). Při jednotlivých řádech vznikaly středověké církevní školy a univerzity (Sorbona, Cambridge, Karlova univerzita, Krakovská univerzita) [4, 6].

2.2.4 Vrcholná scholastika (1200-1350)

Od poloviny 13. století začal na univerzity pronikat „aristotelismus“, což byla především zásluha přírodovědně orientovaných učenců. V tomto období vrcholí snaha o systém jednotlivých věd, čehož výsledkem je vydání soukromých děl; *sum*. Z pohledu křesťanské filozofie zde vynikl Tomáš Akvinský, jehož význam ocenila i katolická církev a v roce 1323 jej vyhlásila za svatého. Velká část Evropy včetně dnešní Británie, Francie, Německa a Itálie vytvářela jednotnou latinskou kulturní oblast, v níž byly nejmocnějšími institucemi Svatá říše římská a římsko katolická církev [4, 6].

2.2.5 Sumy

Rozšíření společenského, geografického a duchovního horizontu díky křížovým výpravám sebou neslo potřebu uspořádat získané poznatky do encyklopedického systému věd. Tato snaha vyvrcholila v období vrcholné scholastiky v tzv. sumách. Sumy zpracovávají nesmírné množství poznatků, a tím rozvrhují křesťanský obraz světa, který zahrnuje přírodu, lidstvo, duši a nadpozemský svět [7].

2.2.6 Tomáš Akvinský (1225-1274)

Narodil se počátkem roku 1225 na hradě Roccasecca u Neapole jako sedmý syn hraběte Akvina. Dominikánský mnich, který definoval ve svých dílech představu o křesťanské výchově pozdního středověku. Ve své filozofii se snažil uvést do souladu učení Aristotela, ve středověku obecně uznávané, s katolickou teologií. Východiskem mu bylo uznání základních církevních dogmat o existenci Boží, o nesmrtelnosti duše a o stvoření světa.

Na univerzitě v Neapoli studoval sedmero svobodných umění (gramatiku, logiku, rétoriku, aritmetiku, geometrii, hudbu a astronomii). Studium logického a astronomického umění bylo vlastně již studiem filozofie. Tomáš se při něm seznámil s Aristotelovými logickými spisy. V roce 1244 se Tomáš stal příslušníkem dominikánského řádu. Rozdíly mezi benediktýnským řádem a dominikánským (tzv. žebravým řádem) byly v majetku, který vlastnili. Benediktýni vlastnili velké zemské statky, byly majetně zajištěni a těšili se všeobecné vážnosti. Příslušníci žebravých řádů žádné takové majetky nevlastnili a hlásali novotářské myšlenky a kázali evangelium mezi chudinou. Odešel do Francie, kde jako bakalář přednášel. Univerzita v Paříži byla v té době nevýznamnějším střediskem filozofie a teologie.

Klasifikace ctností u Tomáše kombinuje základní ctnosti jako je rozumnost, spravedlnost, statečnost a uměřenost se ctnostmi teologickými, do kterých patří víra, naděje a láska. Jeho filozofie a názory silně ovlivnily křesťanské myšlení. Po jeho smrti byl aristotelismus zakázán (1277). Roku 1322 byl Akvinský prohlášen za svatého [7].

2.2.7 Arabská filozofie

Jedná se o filozofii, která v sobě zahrnuje filozofy různých národností, jenž psali arabsky. Byli to většinou lékaři a přírodovědně orientovaní učenci pod ochranou kalicha. Když v Evropě filozofie navazovala na Platona a byla v pozici služebnice teologie, tak v arabsky hovořících Zemích si dokázali uhájit autonomii a navazovali hlavně na Aristotela [7].

Arabská filozofie se dělí:

- *východní* – centrum bylo ve městě Bagdád, představitel se jmenoval Ibn Rušd Averoes, teolog a filozof, který byl stoupencem teorie o dvojí pravdě. Hlásal smrtelnost individuální lidské duše, ale nesmrtelnost kolektivního lidského rozumu. Podnítil vznik proti scholastické opozice v Evropě;
- *západní* – centrum této filozofie bylo ve městě Cordoba ve Španělsku. Nejvýznamnější představitel byl Ibn Sina Avicenna. Jeho nejvýznamnější filozofické dílo, Kniha uzdravení, se až do 17. století používala v Evropě jako základní učební pomůcka pro studenty medicíny.

3 PEDAGOGICKÉ MYŠLENÍ 17 A 18. STOLETÍ

V této době dochází k nárůstu pedagogických myšlenkových postupů a směrů, za kterými stojí celá řada filozofů a pedagogicky smýšlejících vědců, kteří se snažili nastolit ve všech koutech Evropy pevný řád a systém, jenž by školství vyzdvihl do popředí zájmu mocných vladařů. Setkáváme se zde s odkazy osobností, které jsou platné dodnes [2].

3.1 Jan Amos Komenský (1592-1670)

Vynikající český myslitel, pedagog, teolog, fyzik, zakladatel moderní výchovy, jazykovědec, kartograf. Cíle, které si vytkl byly tak vysoké, že přesáhly jeho síly. Svým dílem položil základy novodobé pedagogiky. Jeho školský systém navrhoval, aby vzdělání neznamenovalo jen získávání učení pro učení, ale aby bylo vzděláním využitelným v praxi. Kladl důraz na aktivně přijímanou vzdělanost. Často učitelům připomínal tento styl výuky slovem *chrésis*, tj. použití, účelné využití toho, co škola dává. V posledních desetiletích je Komenský stále více interpretován nejen jako zakladatel novodobé teorie vyučování, ale především jako filozof výchovy. Komenský rozdělil lidský věk do časových úseků, pro které se snažil najít správný postup výuky a výchovy. Tyto kategorie později rozšířil na celý život, ale původně byly čtyři [6]:

- Šest let výchova v rodině;
- Šest let škola obecná s výukou mateřštiny;
- Šest let škola latinská;
- Šest let akademie a cestování.

3.1.1 J. A. Komenský a jeho život

Narodil se 28. března 1592 na jihovýchodní Moravě. Po studiu na univerzitách v Herbornu a Heidelbergu učil od roku 1614 na bratrské škole v Přerově. Po Bílé Hoře roku 1620 se musel skrývat před pronásledováním protireformace u svých šlechtických přátel. Roku 1628 byl nucen odejít natrvalo z vlasti, nejprve do polského Lešna, kde zvelebil bratrské školství a kde žil do roku 1656 s přestávkami, vyplněnými pobytem v Anglii (1641-42), ve Švédsku (1642-48) a v Blatném Potoce v Uhrách (1650-1654). Po požáru Lešna v roce 1656 se uchýlil do Amsterdamu, kde 15. listopadu 1670 zemřel [6].

3.1.2 Dílo J. A. Komenského

Z rozsáhlého pedagogického odkazu Komenského, který je dodnes předmětem pečlivého studia i hluboké úcty a obdivu, zpracoval rozsáhlé díla, jenž jsou klenotem národa [6]:

- *Velká didaktika* – koncepční spis, který řeší základní cíle výchovy, její obsah, principy a metody a přináší návrh organizační struktury školství pro veškerou mládež;
- *Informatorium školy mateřské* – poskytuje návod pro matky, jak úspěšně rozvíjet výchovu nejmenších v rodině a jak je připravovat pro školní docházku;
- *Brána jazyků otevřená* – progresivní učebnice latiny a dalších jazyků, ve které je shrnuto osm tisíc slov do tisíce vět a do jednoho sta věcných okruhů, což umožňuje současně učit věcem i slovům a neodtrhovat, jak se doposud dělo, jazykovou výchovu od soustavného poznávání skutečnosti;
- *Nejnovější metoda jazyků* – vyložil zde svůj pohled na jazykové vyučování tehdejší doby, kdy desátá kapitola tohoto spisu nese název Analytická didaktika a obsahuje nejkonzentrovanejší Komenského analýzu základních didaktických problémů;
- *Svět v obrazech* – obrázková učebnice, která v ilustrované podobě přinášela vybrané partie ze spisu *Brána jazyků*.

V jeho dílech se myšlenky o výchově prolínají, opakují a vyvíjejí. V mnohém poplatné své době, ale přesto i dnes provokující k promyšlení moderního školství. Jako první zpracoval soustavu jednotné školy, která je otevřena jak hochům tak dívkám., chudým i bohatým. Ve svých spisech podal ucelený výchovný systém, jehož prvky dodnes neztratily svou hodnotu. Komenský vysoce hodnotí význam výchovy. Celou pedagogiku Komenský charakterizuje jako demokratismus. Chce rozvíjet „všechny ve všem všestranně“, ve výchově nezná rozdíly stavů nebo pohlaví, odmítá jednostrannost výchovy [3, 4, 6].

3.1.3 Komenského pedagogická soustava

Komenský budoval nový výchovný systém, který se opíral o antické myšlení. Jeho pedagogika se dělila na všeobecnou teorii výchovy, didaktiku, speciální metodiku jazykového vyučování a tvorbu učebnic. Důraz kladl na pěstování dobrých mravů. Vypracoval návrh na lepší uspořádání školské soustavy spolu se zásadami školní docházky a rozdělení školy na jednotlivé stupně bez rozdílu původu a pohlaví. Nejdůležitějším didaktickým principem byl podle něj princip názornosti, systematičnosti, posloupnosti, aktivity a další. V před-

školním věku byl základem vzdělání jazyk mateřský, který si dítě osvojovalo spolu s poznáváním věcí okolních. V obecné škole se měla mládež mezi šestým a dvanáctým rokem věku naučit tomu, co potřebuje pro celý život. Žáci měli být rozděleni do šesti tříd, kdy pro každou třídu byla vyčleněna jedna učebnice, obsahující učivo na celý rok. Ve škole latinské bylo zároveň se čtyřmi jazyky (mateřským, latinským, řeckým a hebrejským) zařazena úplná encyklopedie umění, ke kterému se připojovala fyzika, zeměpis, etika, chronologie a znalost písma. Uspořádání a další rozvoj znalostí všech věd měly zajistit akademie prostřednictvím všeobecných studií a zdokonalených metod [5, 6].

Komenský vycházel ze zásadní kritiky staré školy, která měla být spíše mučírnou než místem vzdělávání a výchovy. Tvrdil, že výchova má být přirozená a má probíhat v souladu s přirozeností člověka. Důležité podle něj bylo umět vzbuzovat a podněcovat zájem žáků užíváním pravidel a příkladů. Učení je třeba zakládat na porozumění a pochopení věci. Ve vyučování zdůrazňoval Komenský význam tří činitelů - učitele, žáka a učení. Pro vytvoření budoucí společnosti má mít rozhodující význam úloha učitele, který by měl mít naprosto odlišné charakterové vlastnosti nežli měli pedagogové v době středověku. Měl by to být člověk opravdu pobožný, vysoce vzdělaný, naprosto oddaný svému povolání a milující všechny žáky bez rozdílu. Říkal, že by si za žádných okolností neměl učitel hledat jiný způsob obživy, aby si zajistil lepší příjem, ale měl by zvyšovat svou přirozenou autoritu vědeckým úsilím [5].

3.1.4 J. A. Komenský a jeho vliv na výchovu

Komenský je hodnocen nejen jako významný teolog a filozof, ale zejména jako velký pedagog. Společně s první promyšlenou pedagogickou soustavou vypracoval i obsáhlý sociálně reformní plán na obrodu společnosti výchovou založenou na realismu. Navrhoval, aby se lidé vzdali své mateřštiny a dohodli se na přijetí mezinárodního jazyka. Volený mírový soud by se poté stal nejvyšším mezinárodním tribunálem pro dorozumění lidí v oblasti náboženské, vzdělanosti a politické za pomoci tří mezinárodních sborů. Jeho metodiky a znalosti pedagogické soustavy se rozšířily zpočátku v Polsku, Německu, Uhrách, nežli u nás.

Postupně se však Komenský začal uznávat jako nejpřednější znalec školství 17. století [5].

3.2 J. J. Rousseau (1712-1778)

Nejvýznamnější postava francouzské pedagogiky 18. století. Svým požadavkem svobody a rovnosti se stal jedním z ideových předchůdců Velké francouzské revoluce. V otázkách výchovy požaduje přirozenost a svobodu, která by byla vždy v souladu s věkovými zvláštnostmi dítěte a která by byla zbavena jakéhokoliv učení zpaměti, kruté kázně a potlačování osobnosti. Cílem se má být láska ke svobodě a schopnost za ni bojovat. Požaduje, aby byla výchova zbavena stavovských rysů a aby jejím konečným cílem byl vždy člověk. Výrazným rysem Rousseauovy pedagogiky je jeho citlivý vztah k dítěti. Láska k dítěti je jedním z nejsilnějších prvků jeho pedagogiky, kterým trvale ovlivnil evropské a světové pedagogické myšlení.

Veškerou výchovu opírá o osobní zkušenost. Dítě, které má být vychováváno a vzděláváno individuálně, má ke všemu dospět vlastním pozorováním a uvažováním. Požadavku osobní zkušenosti ve výchově obětuje Rousseau i tak základní pedagogickou normu, jako je systematickosti výuky. Kritický postoj k feudální kultuře jej vedl k tomu, že při výchově nepoužívá knih. Jedinou knihou má být dítěti sama příroda. Mimořádný důraz klade na rozvoj smyslového vnímání. Výcviku zrakové, sluchové a hmatové citlivosti věnuje velkou péči od dvou do dvanácti let života dítěte.

V mravní výchově vyjadřuje tlak na odbourání tradičního poučování, což má být nahrazeno metodou přirozených následků. Jednání dítěte mají usměrňovat následky jeho činů. Přitom si ovšem neuvědomil omezené možnosti této metody, neboť při výchově nelze poškodit ani tělesnou, ani duševní stránku dítěte.

Při výchově dívek zastává (na rozdíl od Komenského) konzervativní názory své doby. Výchova dívek má být určována jejím vztahem k muži (má se mu líbit, má mu prospívat, má o něj pečovat). Má myslet myšlenkami svého muže a mluvit jeho slovy. K tomu dostačuje výchova tělesná a mravní.

Jeho odkaz upoutává dodnes světovou pedagogiku v několika směrech. Na jedné straně kritikou jednostranného výchovného racionalismu, opomíjejícího city a vůli jedince, na druhé straně pak jeho víra v člověka, v jeho tvůrčí síly a jeho vnitřní zdroje dalšího rozvoje [6].

3.3 Immanuel Kant (1724-1804)

Nejvýznamnější představitel německé filozofie a pedagogiky v 18. století. Svým dílem předznamenal vývoj německého i evropského myšlení příštích desetiletí. Patří, obdobně jako Komenský, mezi velké pedagogické optimisty, kteří věří, že člověk se stává člověkem jedinečně výchovou. Morální formování člověka je nejvyšším, současně však i nejnáročnějším úkolem výchovy, který však nebývá náležitě doceněn. Podle Kanta žijeme dosud v etapě kultivace a civilizace, avšak teprve na prahu moralizace. Optimální formou výchovy je výchova školní, neboť umožňuje jedincovo organické začlenění do společnosti.

Ve druhé polovině 18. století školy, relativně samostatná zařízení, provozovaná církví, stavy a městy, počíná stát organizovat a centrálně spravovat podle svých vlastních hledisek. V zájmu optimálního mravního rozvoje Kant požadoval ve své přednášce *O pedagogice* (1776) místo rutinní školy zřizovat soukromé experimentální školy, které by empiricky ověřovaly otázku, jak dalece je školní výchova, na rozdíl od domácí, schopna plnit tradiční výchovné úkoly. Zároveň zda je připravena umožnit každému svobodně využívat svého rozumu. Tento druh výchovy nemá být zaměřen na současnost, ale k budoucímu lepšímu stavu lidského rodu [4, 6].

4 PEDAGOGICKÉ MYŠLENÍ 19. STOLETÍ

Tohle století prochází etapou velkých ekonomických, sociálních a politických proměn v Evropě i na ostatních kontinentech. Je charakteristické nebývalým rozvojem podnikání, průmyslu a obchodu. Dochází k prosazování nových požadavků na výchovu a vzdělávání, rozvíjí se síť školských i mimoškolských edukačních zařízení. Objevuje se nutnost řešit všeobecnou i odbornou přípravu širokých vrstev obyvatelstva. Výchovné koncepce minulých staletí jsou dále rozvíjeny, podrobovány kritice a nahrazovány novým řešením [6].

4.1 J. F. Herbart (1776-1841)

Německý filozof, pedagog a psycholog, který významně přispěl k rozvoji pedagogiky jako vědy na prahu 19. století. Svým analytickým rozpracováním edukačního procesu silně ovlivnil výchovnou praxi (především pojetí středního školství) i rozvoj pedagogické teorie ve druhé polovině minulého století.

Jeho pojetí pedagogiky je založeno jednak na tzv. praktické filozofii (především etice), která pomáhá učit výchovné cíle a na psychologii, která analyzuje výchovné metody. Výchovné cíle rozlišuje na nezbytné (pevný charakter, rozvoj aktivity a mnohostranných zájmů) a možné, které se již vztahují ke konkrétnímu povolání.

Celý proces výchovy člení do tří oblastí:

- *Vedení* – podstatou má být regulace současného chování vychovávaného jedince
- *Vyučování* – hlavním úkolem má být rozvoj mnohostranných zájmů, které mají probíhat ve čtyřech fázích: jasnost (názorná expozice látky), asociace (navázání na dosavadní znalosti), systém (vyvozování závěrů) a metoda (použití v praxi) ;
- *Mravní výchova* – základním atributem má být vnuknutí etických ctností, jakými jsou vnitřní svoboda, právo a spravedlnost.

Podoba Herbartovy pedagogiky (*herbatismus*) se stala terčem kritiky moderních pedagogických proudů na počátku 20. století. Současná pedagogika se však k němu vrací a odhaluje jeho myšlenky, které jsou i dnes aktuální. Už v té době kritizoval příliš velký počet žáků ve třídách, nutnost individuálního přístupu k žákům a nemožnost skutečného výchovného vyučování.

Soudí, že veřejná škola jako byrokraticky organizovaná instituce nemůže přiměřeně respektovat individuální zvláštnosti žáků a podporuje spíše egoismus a rozdíly mezi lidmi místo toho, aby pěstovala smysl pro společné. Aby překlenul propast mezi rodinnou výchovou a školou, doporučuje, aby vychovatel na jedné straně radil rodinám a pomáhal jim obdobně jako rodinný lékař, a na druhé straně aby podporoval individualizaci veřejné výchovy a její kontakt se společností [4, 6].

4.2 České školství v 19. století

Naše školství se vyvíjelo pod vlivem mnoha různých faktorů. Uplatňovaly se velmi pronikavě zásahy zvenčí, z centralizující Vídně a to nejen v rozmezí 1848 – 1859, ale i potom. Školské úřady a jejich představitelé byly donuceni zdůrazňovat nutnost nábožensko-mravní výchovy zejména ve škole obecné. Politické a ústavní změny z konce šedesátých let se po organizační stránce nedotkly středních škol – gymnázií a reálků. Teprve po roce 1866 proniká do těchto ústavů čeština a jejich počet vzrůstá (vznik reálného gymnázia). Návrat k aktivní politice nepřinesl kromě rozdělení pražské univerzity na českou a německou valný prospěch. Byl posílen vliv církve ve školách [1, 5].

Léta 1865 – 1885 znamenaly u nás vyvrcholení herbatismu, který se uplatnil jako filozofický směr a jako teorie a metodologie věd. Ovlivnil zvláště pedagogiku a psychologii. Předností tohoto směru byla jeho střízlivost a odpor k spekulativním systémům. Nedostatkem byl však mechanický způsob myšlení. Přijímán byl proto, že představoval ucelený systém, odpovídající potřebám tehdejší společnosti (představitel Herbart).

Koncem 70 let dochází k ústupu herbatismu a pronikání pozitivismu, kdy se uplatňují názory základu hnutí za volnou školu, zdůrazňující osvobození školy od byrokratického útla-ku, svobody dítěte a tvůrčí práce učitele. Učitelé si postupně uvědomují společenské poslání, buduje vlastní instituce jako dědictví Komenského. Vydává se ústřední pedagogický časopis (pedagogické rozhledy). Významnou úlohu zde mají učitelské organizace. Učitelé se snaží překonat všeobecnou stagnaci ve školství. Vzniká pozoruhodné úsilí o zlepšení vnitřní práce školské, související s požadavky volné školy [1].

4.2.1 Říšský školský zákon

Tento zákon byl vydán 14. května 1869 a ustanovily se jím pravidla vyučování ve školách obecných:

- Obecné školy (vydržovány z části nebo zcela státem) a školy soukromé. Obecné jsou zřízeny k tomu, aby v mravnosti a nábožnosti vychovávaly, ducha jejich vyvíjely, známostí a zručností, jichž mají k dalšímu vzdělání v životě zapotřebí, jim poskytovaly a byly základem, aby se z nich stali hodní lidé a občané;
- Do veřejné školy může chodit mládež jakéhokoli vyznání náboženského. Rozlišují se školy obecné a měšťanské: na každé obecné škole se vyučuje aspoň těmito předměty: náboženství, jazyku, počtům, přírodověda, zeměpis, historie, ústava vlastenecká, psaní, nauka o formách geometrických, zpěvu a tělocviku;
- Měšťanské školy byly zřízeny k tomu, aby poskytovali těm, kdo nechodí do školy střední, vyššího vzdělání, než by mohly získat na škole obecné. Měšťanské školy nebyly německé, ale měla být žákům poskytnuta příležitost naučit německý jazyk;
- Měšťanské školy měly být zřízeny buď samostatně, o třech třídách odděleně od školy obecné, nebo navazovat na pátou třídu obecné školy. Taková obecná a měšťanská škola měla mít osm tříd;
- Na samostatných školách měštšských měly být děti odděleny pohlavím, na školách s osmi třídami byla selekce pouze v nižších třídách;
- Rodiče nebo zástupci nemohou nechat děti bez vyučování. Povinnost školní docházky platila od šestého roku dítěte a trvala do čtrnáctého roku dítěte. Vystoupit mohli žáci až v případě, že zvládli na škole obecné číst, psát a počítat;
- Učitelé se měli vzdělávat ve čtyřletých ústavech učitelských podle pohlaví oddělených. Při každém ústavu se měla zřídit vzorná cvičná škola, při ženských učitelských ústavech také škola mateřská;
- Na učitelských ústavech se mělo vyučovat náboženství, vychovatelství, vyučovací nauka, mluvnici, písemnostem, znalost literatury, matematice, přírodním vědám, geografii, přírodopytu (fyzika a počátky chemie), nauka o ústavě vlastenecké, polní hospodářství, psaní, kreslení, hudbě a tělocviku. Byla dána příležitost se učit jazyk zemský;

- Na ženských ústavech byl obsah vzdělávání podobný, přidána byla aritmetika, vynechána byla nauka o vlastenecké ústavě, polní hospodářství a hudba (místo ní zpěv). Přidaly se ženské polní práce, nauka o domácím hospodářství, cizí jazyk;
- Měly být zřízeny zvláštní kurzy učitelské (semináře pedagogiky) na univerzitách nebo na vysokém učení technickém;
- Na další vzdělávání učitelů se mělo pamatovat časopisy školními, konferencemi a kurzy. V každém školním okrese byla zřízena knihovna učitelská. Alespoň jednou za rok se měla konat v každém okrese konference okresního inspektora, kde se měli učitelé radit o věcech školství, týkajících se zvláště předmětů, kterým se vyučuje. Jednou za tři roky se měla konat zemská konference;
- Soukromé učiliště poskytovaly možnosti církvi, pokud jde o zřizování soukromých učitelských ženských ústavů. Úroveň byla velmi nízká, jejich řediteli a učiteli se mohli stát ti, kdo měli alespoň vysvědčení způsobilosti pro školy měšťanské (tři roky praxe).

V prvních letech po vyhlášení školského zákona byl všude nedostatek učitelů. Docházelo k hromadnému propouštění přestárých učitelů. Učitelské ústavy, které měly mít dle zákona čtyři ročníky, byly proto na přechodnou dobu zkráceny na tři ročníky. Noví učitelé se rekrutovali také z absolventů gymnázií a reálek. Zapisovali se do jednoročního kurzu při učitelských ústavech. Byla jim poskytována stipendia. Teprve kolem roku 1880 se počet učitelů vyrovnal skutečné potřebě.

V šedesátých letech vzniká další typ střední školy – reálné gymnázium (první škola v Táboře). Přechodný nedostatek žáků v reálných větvích byl však příčinou, že došlo k úpravě: reálné gymnázium bylo omezeno jen na nižší stupeň, přičemž už ve třetí a čtvrté třídě začínalo dělení na gymnazijní a reálnou větev. Vyšší stupeň byl pak důsledně rozlišován. Buď to bylo vyšší gymnázium nebo vyšší reálka. Ve větších školách mohla být vedle sebe obě oddělení [1].

5 PEDAGOGICKÉ MYŠLENÍ 20. STOLETÍ

Od počátku 20. století narůstá požadavek nové výchovy, která by byla adekvátní novým podmínkám i novým potřebám jednatelce i společnosti. Na jedné straně sílí kritika tradiční výchovy a školy, na straně druhé se formují požadavky na moderní výchovu. Vzniká celá řada reformních pokusů často hlouběji zdůvodněných argumenty filozofickými, psychologickými, sociologickými a lékařskými [1, 6].

Tradiční výchově a škole se vytýkalo převážně:

- Nedostatek pracovních činností a technického rozvoje, malý zřetel k aspektům estetickým, tělovýchovným a zdravotním;
- Jednostranná orientace na učení a podcenění rozvoje aktivity a tvořivosti;
- Nepřiměřené klima, pracovní a životní režim, přemíra drilu a nátlaku;
- Malá citlivost vůči dítěti, autoritativní výchova, založená na poslušnosti;
- Izolace školy od života, od rodiny, od kulturních institucí.

Z této kritiky tradiční výchovy vyllynuly inovační záměry:

- Změna celkové orientace výchovy a školy;
- Komplexní rozvoj osobnosti v jednotě její stránky intelektuální a emocionální;
- Nahradit dosavadní školu učení školou tvůrčí;
- Posílit pracovní aspekty výchovy a školy (uskutečnit školu činnou, pracovní, aktivní)
- Zvýšenou pozornost věnovat aspektům estetickým (umělecké kreativité), tělovýchovným a zdravotním;
- Prohloubit morální aspekty výchovy a školy;
- Zvýšit kontakty výchovy a školy se životem, se společností, s rodinou a s přírodou;
- Posílit úlohu hry při rozvoji jedince vedle tradičního učení a práce;
- Změnit metodiku výchovy (vedle tradiční frontální výuky prohloubit formy skupinové a individuální, překonat strohé tradiční členění žáků do tříd dle věku).

5.1 Alternativní školy

Souběžně s proměnami pedagogické teorie se v průběhu dvacátého století objevují v Evropě i v USA pokusy o nový model školy, která by více než škola tradiční uplatnila moderní principy vzdělávání a výchovy mladé generace. Alternativní školy se stávají pedagogickými laboratořemi, kde se hledají a ověřují postupy, aplikující výsledky moderní pedagogické teorie. Společným rysem těchto alternativních škol je důraz na žákovu i učitelovu svobodu, na rozvoj samostatnosti a tvořivosti (kreativity), na využití netradičních a nestereotypních forem a metod vyučování.

V USA vedlo zvýraznění principu aktivity k posilování metod samostatného učení žáků, které mělo nahradit tradiční výuku učitelem. Typickým příkladem takového postupu je *daltonský učební plán*, jenž byl poprvé zaveden v roce 1920 v americkém městě Daltonu Helenou Parkhurstovou (1886-1973). Veškeré studium se zakládá na samostatném učení žáků za použití vhodných pomůcek. Ruší se rozdělení do tříd podle věku. Žák může být v některém předmětu v kurzu vyšším a v jiném naopak v kurzu nižším. Pro jednotlivé předměty se zřizují odborné laboratoře a pracovny, vybavené knihovnou a vhodnými pomůckami. Celoroční látka se rozděluje na měsíční úkoly, které žáci plní podle vlastního programu a ve vlastním tempu.

Výhodou daltonského plánu mělo být zvýšení žákova zájmu, jeho aktivity a efektivnosti studia. Zkušenosti však ukázaly některé problémy tohoto jednostranně knižního studia, zvláště jeho přílišný individualismus a malý kontakt s živými pedagogickými podněty.

Rozvoj alternativních škol ve dvacátých a třicátých letech byl postupně přibrzděn několika okolnostmi. Totalitní politické systémy v mnoha evropských zemích (fašistický, nacionálně socialistický nebo komunistický) nebyly příznivé výchovnému pluralismu. Také druhá světová válka posunula těžiště pozornosti poněkud jiným směrem. Dále se rozvíjely některé osvědčené modely alternativních škol (daltonský učební plán, aj.) S novým rozvojem alternativního školství se setkáváme až ve druhé polovině dvacátého století [4, 6].

5.2 České školství ve 20. století

Vývoj výchovy a vzdělání v našich zemích probíhal až do roku 1918 jako součást habsburské monarchie – Rakouska a Uherska. Česká škola a pedagogika dosáhla vlastním úsilím poměrně vysoké úrovně. Odstranění maďarského útlaku na Slovensku a německé nadprávi v českých zemích, bylo součástí národní a demokratické revoluce. Týkalo se především vysokého školství: zajištění práv české univerzity v Praze jako jediné plnoprávné dědičky staroslavného učení Karlova. V oblasti středních a odborných škol došlo v historických zemích k odstranění nepoměru mezi školami českými a německými. Republika přijala řadu opatření, která znamenala demokratizaci školství. V roce 1920 byl na sjezdu učitelstva zdůrazněn požadavek jednotné pracovní školy, vysokoškolského vzdělání učitelstva, jeho svobody a samosprávy. Přijatý malý školský zákon nezaznamenal pronikavější úpravu školství.

Významnou funkci v rozvoji pedagogického myšlení zaujímaly tehdy četné časopisy, které zprostředkovaly učitelstvu názory předních autorit, seznamovaly je se stavem školství doma i v cizině a umožňovaly širokou diskuzi o všech problémech. Masaryk měl i po převratových dobách značný vliv na učitelstvo, které přejímalo jeho názory a to nejen jako názory pedagogické.

V prvním desetiletí republiky nedošlo na obecných a měšťanských školách k podstatnějším změnám. Pouze se zavedly tři nové předměty (občanské nauky a výchovy, ručních prací chlapeckých, domácí nauka). Výuka byla soustředěna na mateřský jazyk. Velká péče byla věnována čítankám. Učitelé se řídili zavedenými osnovami a učebnicemi, předmětem živého zájmu byla výchova estetická, kde se prosazovaly požadavky výchovy umělecké. Na středních a odborných školách převládal zájem o obsah vzdělání nad problémy metodickými. Změny v osnovách byly ukončeny v roce 1923. Výchovnému působení na středních školách vadil vysoký počet hodin, přeplněné třídy a mylné pojetí všeobecného vzdělání, vedoucí k přetěžování žáků. Studenti od jedenácti do devatenácti let věku byli podrobeni stejnému režimu, který je všemožně omezoval. Přes tyto nedostatky však střední školy plnily vcelku úspěšně svoje úkoly v přípravě studenta na vysokou školu [1, 3, 6].

Budování odborného školství souviselo s potřebami národního hospodářství. Příprava žáků odborných škol často zaostávala pro neuspokojivé technické vybavení. Hledaly se varianty v budování velkých ústavů, zahrnujících různé typy škol stejného oboru. Rozvoj vysokého školství se projevil budováním univerzit (Masarykova v Brně, Komenského v Bratislavě), prudkým nárůstem posluchačů. Největší podíl na těchto výsledcích měla Karlova univerzita v Praze. Neuspokojivé materiální nedostatky avšak stále pokulhávaly za očekáváním. Otevíraly se samostatné přírodovědné fakulty. Řešila se příprava vysokoškolsky kvalifikovaných odborníků s požadavky trhu, správný poměr mezi dotací hodin na počet přednášek apod. Vysokoškolští studenti představovali významnou složku našeho politického a kulturního života [3].

5.2.1 T. G. Masaryk (1850-1937)

Filozof, politik a státník, který se na prahu 20. století stává ideovým zdrojem české vědy, školy a výchovy. V pedagogické oblasti sice nepodal ucelené dílo o výchovných otázkách, ale celá jeho filozofie má významné pedagogické konsekvence. Pedagogický význam má již jeho důraz na aktivní stránku filozofie, na konkrétní činy, založené na hlubokém poznání a přesvědčení. Neméně významný je jeho důraz na úlohu vědy při formování osobnosti, na široký a mnohostranný vědecký rozhled, umožňující nejen správně poznat, ale i kriticky zhodnotit, zaujmout odpovídající stanoviska a rozhodnout se k žádoucímu cíli. V centru výchovy podle něj stojí mravní formování osobnosti. Úkolem výchovy je utvářet jedince s hlubokým humanistickým přesvědčením, který svým životem naplňuje základní křesťanské ideály vztahu člověka k člověku [6].

5.2.2 Vývoj pedagogiky ve druhé polovině 20. století

Začínají se postupně budovat pedagogická pracoviště na všech vysokých školách (nejen univerzitního směru, ale i směru technického, zemědělského a uměleckého). Intenzivně se rozvíjela specializovaná výzkumná pedagogická pracoviště. V roce 1964 vzniká Československá pedagogická společnost jako organizace, která usiluje o rozvoj a integraci pedagogických snah ve společnosti. Zájem pedagogické vědy se rozšířil z oblasti školské, kam tradičně směřoval, i na oblast mimoškolské a rodinné. Vedle výchovy dětí a mládeže se stále více zaměřoval i na oblast dospělých. Tato orientace se odrazila v rozvoji jednotlivých pedagogických oborů, dříve pěstovaných sporadicky nebo nepěstovaných vůbec [4, 6].

Didaktika tohoto údobí se ve shodě se zahraničními tendencemi musela vyrovnat především s problematikou programového učení, s inovací didaktických prostředků na úrovni soudobé techniky, s modernizací vyučovacích metod, s novou organizací vyučování a s jeho personálním i materiálním zabezpečením. Jako relativně nová začala být pěstována pedagogika dospělých, hledala se specifická výchova a vzdělávání dospělých i optimální formy a metody jejich realizace. Spolu s kvantitativním rozvojem vysokých škol a s novými požadavky na absolventa vzniká pedagogika vysokoškolská jako obor, který by měl napomoci inovaci a optimalizaci vysokoškolského studia. Velký význam byl věnován taky také mimoškolní oblasti, edukační funkci kulturních zařízení, dětských organizací a sdělovacích prostředků.

Vše se uskutečňovalo ve složitých podmínkách rozděleného světa, studené války a ideové konfrontace. Z tohoto hlediska listopad 1989 vytváří kvalitativně nové a podstatně příznivější podmínky pro rozvoj pedagogické teorie na bázi demokracie. Česká pedagogika se vrací ke svým kořenům (Komenský, Masaryk). Obnovují se a prohlubují tradiční kontakty se západní pedagogikou, roste zájem o alternativní školu. Hledá se odpověď na základní problémy edukace v moderním světě [6].

5.3 Proměny novodobé školy

Základní proměna probíhá u škol všech stupňů. Vedle státních a veřejných škol vzniká široká síť škol soukromých a církevních. Liberalizují se cíle, obsah, formy i metody vzdělávání a výchovy. Jejich integraci mě zajistit modelová kurikula a standardy, aby se udržela potřebná náročnost i studijní profil. Do hry vstupují vedle pedagogických a profesních zřetelů i aspekty komerční a hledá nezpůsob jejich optimálního sladění.

Podstatně se rozšířila síť vysokých škol, zvláště univerzit. Vedle tradičních, jako je Karlova univerzita v Praze, Masarykova univerzita v Brně a Univerzita Palackého v Olomouci, vznikly po roce 1990 (většinou v sídlech bývalých pedagogických fakult a specializovaných vysokých škol) univerzity moderního typu s nejrozmanitějším složením fakult (Slezská univerzita v Opavě, Univerzita Hradec Králové, Ostravská univerzita, atd.) [4, 6].

5.3.1 Národní program rozvoje vzdělávání v ČR

Tento dokument (Bílá kniha) vznikl na impulz vlády ČR v roce 1998. Byl schválen roku 2001. Představuje ucelený systémový projekt, spojující východiska, záměry a rozvojové programy české vzdělávací soustavy. Vytváří předpoklady pro konkrétní plány i dlouhodobé proměny integrující se vzdělávací soustavy ve své sociální, kulturní, politické, hospodářské sféře. Bílá kniha jako otevřený dokument, předpokládající další revizi, koreluje s připravovaným školským zákonem. Zaměřuje se na následující oblasti:

- Východiska a předpoklady rozvoje vzdělávací soustavy;
- Předškolní, základní a střední vzdělávání (regionální školství od tří do devatenácti let věku) ;
- Terciární vzdělávání (vysoké školy a vyšší odborné školy) ;
- Vzdělávání dospělých.

Na bílou knihu, která na přelomu 20. a 21. století vytvořila důležitý krok k realizaci systému státního programu vzdělávání, mají navazovat další dokumenty [6].

5.3.2 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Dokument, jenž navazuje v mnohém na Bílou knihu. Vymezuje obsah a pojetí edukace pro veškerou šesti a patnáctiletou populaci. Zdůrazňuje úsilí o zajištění práva na hodnotné vzdělávání každého jedince a své těžiště vidí především ve vzdělávání pro život. Předpokládá větší autonomii rozhodování v samotných školách a uvolňuje striktní určování počtu hodin. Vzdělávací program se snaží se uvést v život řadu myšlenek pedagogiky minulého století.

Nedostatek prostředků, přílišná feminizace i neproporční věková skladba učitelských sborů stejně jako řada dalších problémů českého školství však nevytváří optimální východisko pro jejich naplňování [6].

5.3.3 Transformační proces

Česká pedagogika je uprostřed procesu transformace. Otevírají se zdroje, přehodnocují se minulé etapy, na mnohé se tvořivě navazuje. Odborný kontakt se zahraničím se stal pro mnohé pedagogy běžnou realitou. Vedle zpracovávaných aktuálních témat však zůstává v české pedagogice stále řada problémů, která čekají na výzkumnou analýzu. Patří k nim zvláště problémy mimoškolní, která mnohdy nestojí v centru zájmu českých pedagogů [6].

K pozitivním rysům českého pedagogického dění na přelomu 20. a 21. století naopak patří, že se výzkum neuzavřel pouze v rovině teoretické do zdí akademických pracovišť, ale probíhá v rovině praktické. Hledá se přímo na školách a v dalších edukačních institucích. Pedagogové si vyměňují zkušenosti, sdružují se v pracovní skupiny a vytvářejí tak jeden z předpokladů pro rozvoj české edukační soustavy 21. století [6].

5.4 Novodobý učitel

Současnou pedagogickou veřejností hýbou problémy se zaváděním kutikulární reformy českého školství, feminizace školství, kvalifikace pedagogů a jiné. Vzniká nedostatek kvalifikovaných pedagogů pro výuku cizích jazyků a informačních technologií, připravenosti pedagogů na integraci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do škol běžného vzdělávacího proudu.

Dnešní svět vyžaduje a potřebuje kvalifikované učitele, kteří budou schopni předávat precizně vědomosti a vzdělávat studenty na vysoké úrovni. Se vstupem do Evropské unie se požadavky na pedagogy stále více zvyšují a v dalších letech tomu nebude jinak. Učitelé musí být vzděláni na úrovni vysoké školy v předmětech, jenž následně aplikují ve své výuce. Musí být zřejmá naprostá kreativita v hodinách, využití jak frontální tak heuristické metody. Aktivizace učitelů musí přicházet z vedení školy. Povinnost se věnovat své osobnosti s cílem zlepšovat své kvality na poli učitele. Snažit se koncepčně zdokonalovat, celoživotně se vzdělávat. Konkurence bude sílit a proto požadavky na budoucí učitele budou přicházet nemalé.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 STRUKTURÁLNÍ FONDY

Česká republika (ČR) se dnem 1. 5. 2004 stala členským státem EU, čímž se jí rozšířily možnosti pro využívání finančních prostředků, a to v rámci implementace politiky hospodářské a sociální soudržnosti, která usiluje o vyvážený rozvoj evropských regionů a odstraňování rozdílů jejich sociální a hospodářské úrovně [8, 9].

Skupinu strukturálních fondů tvoří:

- Evropský fond regionálního rozvoje;
- Evropský zemědělský orientační a záruční fond;
- Finanční nástroj pro podporu rybolovu;
- Evropský sociální fond.

6.1 Evropský sociální fond

Evropský sociální fond byl založen v roce 1958 a společně s Evropským zemědělským orientačním a záručním fondem patří mezi nejstarší strukturální fondy. Zaměřuje se na podporu mobility pracovních sil v obzvláště zaostávajících regionech.

Pro programovací období 2000-2006 je tento strukturální fond hlavním finančním nástrojem pro realizování Evropské strategie zaměstnanosti, která je založena na čtyřech základních pilířích. Prvním pilířem jsou možnosti zaměstnanosti, jeho zlepšení v důsledku podpory vzdělání a motivace k získání a také udržení si zaměstnání u všech osob, které vstupují na trh práce. Druhý pilíř se dotýká podpory podnikání, vytváření podmínek pro fungování a rozvoj podniků a pracovních míst. Třetím pilířem je podpora adaptability podniků a pracovních sil a jeho cílem je zlepšit efektivitu, konkurenceschopnost a vytvořit a zachovat pracovní místa (dnes je to chápáno především ve vztahu k novým technologiím, jejich využívání a rozvoji). Čtvrtý pilíř se zabývá problematikou rovných příležitostí pro všechny s důrazem na rovné příležitosti mužů a žen, tedy odstraňováním jakýchkoliv forem diskriminace na trhu práce [8, 9, 10, 11].

6.1.1 Operační rozvoj lidských zdrojů

Tento program je nejvýznamnější možností finanční podpory z Evropského sociálního fondu v oblasti rozvoje lidských zdrojů v České Republice [14].

Operační program je projekt, schválený evropskou komisí, který je určen pro realizaci Rámcové podpory společenství. Představuje dokument, který popisuje společné kroky příslušného státu s Evropskou unií a stanovuje priority pro činnost, finanční zdroje a formy pomoci.

Operační program obsahuje dodatek, který vypracovává členský stát nebo Řídící orgán (podává podrobné informace o možnostech, kdy definuje potencionální žadatele, kritéria pro výběr projektů, atd.). Může být financován z jednoho nebo více fondů nebo z jednoho či různých stávajících finančních nástrojů [9, 12].

Klíčovým bodem pro formulaci cílů operačního programu byl dlouhodobý záměr vlády ČR, což je zvyšování zaměstnanosti a následné postupné snižování míry nezaměstnanosti. Tento cíl je shodný se strategickým cílem Evropské strategie zaměstnanosti. Globálním cílem je poté vysoká a stabilní zaměstnanost, založená na kvalifikované a flexibilní pracovní síle, integraci sociálně vyloučených skupin obyvatelstva a konkurenceschopnosti podniků [14].

Realizován je pomocí čtyř specifických cílů [10, 13, 15].

1. Rozvoj pružného trhu práce, který přispívá ke:

- snížení a prevenci nezaměstnanosti;
- zvýšení zaměstnanosti osob, kterým hrozí vyloučení z trhu práce;
- podpoře rozšíření nástrojů aktivní politiky a služeb zaměstnanosti, které vedou k usnadnění rychlého začlenění uchazečů o zaměstnání na trh práce.

2. Snížení počtu a podílu osob, které jsou ohroženy sociálním vyloučením prostřednictvím:

- integrovaného přístupu;
- odstraňování bariér znesnadňujících účast na trhu práce, včetně diskriminace podle pohlaví.

Tento cíl se zaměřuje na zlepšení přístupu k zaměstnanosti a vzdělávání u osob ohrožených sociálním vyloučením.

3. Rozvoj celoživotního učení, který je zaměřený na zahájení procesu celoživotního vzdělávání prostřednictvím:

- zvyšování kvality nabídky vzdělávání z hlediska potřeb znalostní společnosti;
- rozšiřování účasti všech subjektů v procesu vzdělávání.

4. Rozvoj:

- kvalifikované pracovní síly;
- konkurenceschopnosti podniků;
- rozšiřování nabídky pracovních příležitostí v rozvojových odvětvích;
- posílení enviromentálního přístupu, jenž podporuje zvyšování kvalifikace pracovních sil v souladu s potřebami trhu práce a posílení konkurenceschopnosti českých podniků.

Propojení všech specifických cílů je umožněno prostřednictvím uplatňování horizontálních témat, která jsou jednak respektována při výběru projektů a jednak je jejich naplňování sledováno při realizaci a následné kontrole projektů. Jsou to:

- rovné příležitosti pro ženy, muže a osoby ohrožené sociálním vyloučením;
- udržitelný rozvoj;
- podpora rozvoje informační společnosti;
- vyvážený rozvoj regionů.

Podnikatelské prostředí se neustále vyvíjí, a proto je nezbytný rozvoj lidských zdrojů, který představuje celoživotní vzdělávání a učení, jež dále umožňuje zvýšení kvalifikace, výkonnosti a lepší uplatnění na trhu práce. Operační programy dají společně možnost se rozvíjet tempem, které může znamenat průlom v jejich podnikání.

7 MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ V PODMÍNKÁCH PODNIKU

Vzdělanost lidské rasy je potřeba využívat nejen ve školské sféře, kde dochází k nejdůležitějšímu vývinu našich dětí, ale též v podmínkách podniku, který má za cíl expandovat a stát se konkurenceschopným v celosvětovém měřítku. Vzđělanost svých zaměstnanců musí jít paralelně s těmito úkoly a vizemi. Ekonomicky silný stát musí mít za cíl růst produkce, kvalitu a výkonnost jak hmotných statků tak lidí.

Lidé disponují znalostmi a dovednostmi, které jsou výsledkem jejich vzdělávání a získaných zkušeností. Celoživotním vzděláváním, pílí a úsilím, se jejich obzory rozšiřují a cena těchto talentů je nevyčísitelná pro komplexní růst ekonomiky státu. Znalosti, jimiž vzdělaní lidé disponují, jsou svou hodnotou pro společnost naprosto nezbytné a nepostradatelné.

7.1 Kordárna, a.s.

Kordárna, a.s. je společností, která vyrábí technické tkaniny (úplný sortiment kordových tkanin) pro gumárenský průmysl a pro výrobu dopravních pásů a geotextílie. V současné době je jedním z předních evropských výrobců. Mezi zákazníky patří špičkoví evropští a světoví výrobci pneumatik.

Historie společnosti sahá do roku 1948 a navazuje na tradici světoznámých Baťových závodů v Otrokovicích. V té době byla převedena výroba kordových tkanin z gumárenských závodů v Otrokovicích do nově vybudovaného komplexu ve Velké nad Veličkou.

Své postavení v mezinárodním obchodě získala firma díky vysoké kvalifikaci zaměstnanců a modernímu strojnímu a technologickému zařízení. Významnou roli v zabezpečení vysokého standartu kvality výrobků má automatizovaný systém řízení klíčových technologických procesů a zavedený systém řízení kvality. Firemní kultura, technické a manažerské znalosti Baťových závodů se staly základem, na kterých stavějí generace techniků a manažerů společnosti Kordárna a.s.

Díky vysokým cílům, jenž si společnost vytyčila, dochází k investicím do vzdělávání svých zaměstnanců. Realizují se projekty, jenž mají za cíl zvýšit kvalifikovanost pracovníků [22].

7.1.1 Zvýšení adaptibility zaměstnanců společnosti Kordárna, a.s.

Kordárna a.s. se 1.října 2005 stala příjemcem finanční podpory z Operačního programu Rozvoje lidských zdrojů, který je spolufinancován ze státního rozpočtu ČR a Evropského sociálního fondu.

Název projektu je definován jako zvýšení adaptibility zaměstnanců na změnu ekonomických a technologických podmínek, zvýšení manažerských dovedností.

Doba trvání projektu je dva roky. Po celou dobu realizace projektu je společnost Kordárna, a.s. povinna dodržovat pravidla hospodářské soutěže, platné předpisy upravující veřejnou podporu, zadávání veřejných zakázek, principy ochrany životního prostředí a prosazování rovných příležitostí. Společnost se zavazuje smluvně zajistit, aby tyto předpisy dodržovali všichni partneři po celou dobu realizace projektu. Jednou za tři měsíce bude předkládána monitorovací zpráva o výsledcích vzdělávacích akcí ve společnosti.

7.1.2 Náklady projektu

Rozsah veřejného a soukromého financování:

- Veřejné spolufinancování – 2 800 000Kč;
- Soukromé spolufinancování – 1 970 960Kč;
- Celkové uznatelné náklady projektu – 4 770 960Kč;

7.1.3 Rozdělení zaměstnanců dle profesí

Do vzdělávacích akcí, jež jsou financovány z Operačního programu rozvoje lidských zdrojů, se zapojují zaměstnanci na dělnických a technických pozicích. Dělnická profese mimo jiné podstupuje jednou ročně zákonné školení o bezpečnosti práce podle technologií, na kterých pracují. Technici absolvují jazykové kurzy anglického a ruského jazyka a další projekty, jako jsou management excellence.

7.2 Plán vzdělávacích akcí a typů školení

Plán vzdělávacích akcí byl stanoven na základě těchto předpokladů:

- Potřeby vzdělávání a ověřování znalostí u profese, na které se vztahuje platná legislativa (řidiči profesionálové, jeřábníci, vazači, obsluha tlakových nádob, apod.) ;
- Rozvojové potřeby plynoucí z popisů pracovních míst zaměstnanců a jejich plánů individuálního rozvoje;
- Požadavky vedoucích pracovníků na vzdělávání zaměstnanců jimi řízených úseků;
- Manažerské vzdělávání (vzdělávání v oblasti osobního rozvoje) na základě požadavků odborných ředitelů – pro top, případně střední a vyšší management.

Účast zaměstnanců na vzdělávacích akcích bude sledována dle druhu akce:

- Na prezenčních listinách;
- Na záznamech o školení a ověření znalostí.

V plánu budou zahrnuta krátkodobá školení v útvarech, na nichž jsou pracovníci proškolení interními specialisty dle instrukcí, souvisejících s výkonem jejich profese.

Typy školení budou následující [15, 16, 17, 18, 19, 20]:

- Zákonná školení;
- Jazykové vzdělávání;
- Specializovaná školení (ekonomické, personální, mzdové a celní) ;
- Školení výpočetní techniky;
- Školení z oblasti výroby a technologie;
- Manažerské kurzy a osobnostní rozvoj;
- Kurzy pro specialisty (úsek technologie).

7.2.1 Zákonná školení

Řidiči meziobjektové dopravy nad 3,5t

- Proškolení provede autoškola Petrucha;
- Termín je stanoven na září 2006 v areálu firmy Kordárna, a.s.;
- Školení je určeno pro řidiče střediska logistika + profesionálů;
- Časová dotace na tento kurz je stanovena na osm hodin s maximálně jedenácti účastníky;
- Školné (mzda lektora) je 9000Kč;
- Přínosem bude dodržení platné legislativy;
- Znalosti účastníků ověří závěrečný test.

Školení jeřábníků a vazačů břemen

- Školení provede externí revizní technik, p.Rudolf Kriebel;
- Termín je stanoven na říjen 2006 v areálu firmy Kordárna, a.s. ;
- Školení je určeno pro vazače a jeřábníky výrobních středisek;
- Časová dotace na tento kurz je stanovena na mimopracovní dobu s maximálně dvěma sty účastníky;
- Školné (mzda lektora) je 40000Kč;
- Znalosti účastníků ověří závěrečný test;
- Přínosem bude dodržení platné legislativy.

Základní kurz řidičů MDV

- Školení provede Jan Škopík, Rostislav Konečný a Ing. Iva Benedíková;
- Termín je stanoven na červen-červenec 2006 v zasedací místnosti Kordárna, a.s. ;
- Školení je určeno pro zaměstnance Kordárny, a.s., kteří ke své práci potřebují průkaz řidiče MDV;
- Časová dotace na tento kurz je stanovena na tři hodiny týdně, maximálně však osm týdnů. Počet účastníků nesmí přesáhnout třicet zaměstnanců;
- Školné (mzda lektora) je 140 000Kč;
- Přínosem bude dodržení platné legislativy a seznámení s bezpečným provozem MDV;
- Znalosti účastníků ověří závěrečný test, rozhovor a dotazník.

Práce ve výškách

- Školení provede firma Komet CZ;
- Termín je stanoven na září 2006 v míchárně roztoků firmy Kordárna, a.s. ;
- Školení je určeno pro pracovníky mícháren roztoků;
- Časová dotace je stanovena na 4 hodiny s maximálním počtem pěti účastníků;
- Školné (mzda lektora) je 6000Kč;
- Přínosem bude dodržení platné legislativy a snížení rizik úrazu;
- Znalosti účastníků ověří závěrečný test.

7.2.2 Jazykové vzdělávání

Angličtina pro začátečníky

- Výuku provede kvalifikovaný lektor jazykové školy;
- Termín je stanoven na leden – září 2006 v učebně personálního útvaru;
- Školení je určeno pro zaměstnance Kordárny, a.s. a sesterských společností;
- Časová dotace na tento kurz je stanovena jednou týdně tři hodiny s maximálním počtem deseti účastníků;
- Školné (mzda lektora) je 65 000Kč;
- Přínosem je zvýšení jazykové vzdělanosti zaměstnanců firmy a splnění požadavků odborné způsobilosti pracovního místa;
- Ověřování znalostí bude probíhat formou testu v průběhu kurzu.

Angličtina pro pokročilé

- Výuku provede kvalifikovaný lektor jazykové školy;
- Termín je stanoven na leden – září 2006 v učebně personálního útvaru;
- Školení je určeno pro zaměstnance Kordárny, a.s. a sesterských společností;
- Časová dotace na tento kurz je stanovena jednou týdně tři hodiny s maximálním počtem deseti účastníků;
- Školné (mzda lektora) je 65 000Kč;
- Přínosem je zvýšení jazykové vzdělanosti zaměstnanců firmy a splnění požadavků odborné způsobilosti pracovního místa;
- Ověřování znalostí bude probíhat formou testu v průběhu kurzu.

Ruština pro mírně pokročilé

- Výuku provede kvalifikovaný lektor jazykové školy;
- Termín je stanoven na celý rok 2006 v učebně personálního útvaru;
- Školení je určeno pro zaměstnance Kordárny, a.s. a sesterských společností;
- Časová dotace na tento kurz je stanovena jednou týdně tři hodiny s maximálním počtem deseti účastníků;
- Školné (mzda lektora) je 40 000Kč;
- Přínosem je zdokonalení znalosti ruského jazyka u zaměstnanců, komunikujících se zákazníkem (útvary technologie a zaměstnanci obchodní organizace Kordtrade s.r.o.)
- Ověřování znalostí bude probíhat formou testu v průběhu kurzu.

Ruština pro pokročilé

- Výuku provede kvalifikovaný lektor jazykové školy;
- Termín je stanoven na celý rok 2006 v učebně personálního útvaru;
- Školení je určeno pro zaměstnance Kordárny, a.s., Kordtrade, s.r.o. ;
- Časová dotace na tento kurz je stanovena jednou týdně dvě hodiny s maximálním počtem sedmi účastníků;
- Školné (mzda lektora) je 40 000Kč;
- Přínosem je zdokonalení znalosti ruského jazyka u zaměstnanců, komunikujících se zákazníkem (útvary technologie a zaměstnanci obchodní organizace Kordtrade s.r.o.)
- Ověřování znalostí bude probíhat formou testu v průběhu kurzu.

Jazyky – intenzivní kurzy externí

- Výuku provedou jazykové školy a vzdělávací centra;
- Jedná se o roční program mimo areál Kordárny, a.s. ;
- Školení je určeno pro zaměstnance Kordárny, a.s. a sesterských společností;
- Jedná se o několikadenní kurzy s maximálním počtem třiceti účastníků;
- Školné (mzda lektora) je 20 000Kč;
- Přínosem je zvýšení jazykové vzdělanosti ve firmě, získání personálních jazykových záloh, naplnění požadavků na jazykové znalosti;
- Ověřování znalostí bude probíhat formou testu v průběhu kurzu.

Individuální jazykové kurzy

- Výuku provedou externí lektori (angličtina, němčina, ruština) ;
- Jedná se o roční program mimo areál Kordárny, a.s. ;
- Školení je určeno pro zaměstnance Kordárny, a.s. a sesterských společností;
- Jedná se o kurzy různého rozsahu s maximálním počtem patnácti účastníků;
- Školné (mzda lektora) je 15 000Kč;
- Přínosem je zvýšení jazykové vzdělanosti ve firmě, získání personálních jazykových záloh;
- Ověřování znalostí bude probíhat formou testu v průběhu kurzu a hodnocením účastníka formou rozhovoru a dotazníku.

7.2.3 Školení v oblasti kvality

Odborný kurz – profesionál jakosti

- Školení provede externí firma DTO Ostrava;
- Proškolení bude prováděno v prostorách školící firmy;
- Školení je určeno pro nového pracovníky útvaru jakosti;
- Časová dotace je stanovena na patnáct dnů na jednoho pracovníka;
- Školné (mzda lektora) je 30 000Kč;
- Přínosem bude zaučení nového pracovníka na útvaru kvality a zvýšení jeho kvalifikace;
- Znalosti účastníka ověří závěrečný test a pohovor.

7.2.4 Specializovaná školení (ekonomická, personální, mzdové, celní)

Školení celní problematiky

- Školení provede externí agentura BOVA Praha;
- Proškolení bude probíhat průběžně dle potřeby;
- Školení je určeno pro pracovníky nákupu, výrobní logistiky (zejména při novelách zákonů) ;
- Časová dotace bude průměrně po čtyřech dnech na jednoho pracovníka;
- Školné (mzda lektora) je 30 000Kč;
- Přínosem bude neustálé sledování platné legislativy, minimalizace chyb, způsobe-
ných její neznalostí v oblasti spedice a expedice;
- Znalosti účastníka ověří závěrečný test a pohovor.

Školení pro mzdové účetní

- Školení provede externí vzdělávací firma Hodonín;
- Proškolení bude probíhat průběžně po celý rok 2006 u externích vzdělávacích agentur;
- Školení je určeno pro mzdové účetní;
- Časová dotace bude většinou jednodenní s maximálním počtem pěti účastníků;
- Školné (mzda lektora) je 25 000Kč;
- Přínosem bude zajištění legislativně správných postupů při zpracování mezd a vedení dokumentace, naplnění zákonných požadavků;
- Znalosti účastníka ověří závěrečný test.

Moderní kalkulace nákladů a výkonů, optimalizace reportingu, business planning

- Školení provede Controller Institut v Praze;
- Proškolení bude probíhat dle vypsání termínu vzdělávací firmou;
- Školení je určeno pro ekonomického ředitele Kordárny, a.s. ;
- Časová dotace bude dvoudenní třífázová s jedním pracovníkem;
- Školné (mzda lektora) je 40 000Kč;
- Přínosem bude vzdělávání managementu v ekonomické oblasti řízení podniku;
- Znalosti účastníka ověří závěrečný test.

Školení pracovníků útvaru controllingu

- Školení provede Controller Institut v Praze;
- Proškolování bude probíhat průběžně v celém roce 2006;
- Školení je určeno pro vedoucího útvaru controllingu a jeho spolupracovníky;
- Časová dotace bude dvoudenní třífázová s jedním pracovníkem;
- Školné (mzda lektora) je 30 000Kč;
- Přínosem bude vzdělávání konsolidace finančních plánů ve skupině a controlling investic;
- Znalosti účastníka ověří závěrečný test a posoudí ekonomické návratnosti vložených prostředků do rozvojových programů.

Školení pracovníků ekonomického úseku finanční účtárny

- Školení provede poradenská firma na základě smluvního vztahu;
- Proškolování bude probíhat dle potřeby mimo firmu;
- Školení je určeno pro pracovníky ekonomického úseku, finanční účetní, pokladní;
- Časová dotace bude třídenní s jedním pracovníkem;
- Školné (mzda lektora) je 20 000Kč;
- Přínosem bude naplnění zákonných požadavků a rozšíření znalostí v ekonomické oblasti;
- Znalosti účastníka ověří závěrečný test;
- Pokud se bude jednat o výcvik (nikoli školení nové legislativy), bude posuzována i změna chování účastníka tohoto výcviku, např. výcvik v rámci individuálního rozvoje.

Kurzy personální práce

- Školení budou provádět externí společnosti;
- Proškolení bude probíhat dle potřeby mimo firmu;
- Školení je určeno pro personalisty a vedoucí pracovníky;
- Časová dotace bude dvoudenní s jedním pracovníkem;
- Školné (mzda lektora) je 25 000Kč;
- Přínosem bude kvalitní posun ve vykonávání personálních činností u vedoucích pracovníků a podpora metodické činnosti personalistů;
- Znalosti účastníka ověří závěrečný test.

7.2.5 Školení výpočetní techniky*Školení v oblasti výpočetní techniky*

- Školení provedou externí specializované firmy;
- Proškolení bude probíhat průběžně mimo i uvnitř Kordárny, a.s.;
- Školení je určeno pro specialisty, jejichž rozvojovým potřebám není možné vyhovět v rámci ucelených firemních programů, individuální kurzy dle potřeby, popř. školení uvnitř firmy v rámci zavádění informačního systému;
- Časová dotace bude jednodenní s jedním pracovníkem, maximálně však se dvaceti účastníky;
- Školné (mzda lektora) je 10 000Kč;
- Přínosem bude zvýšení odborných znalostí v rámci zavádění nového informačního systému;
- Posouzení ekonomické návratnosti vložených prostředků do rozvojových programů;
- Znalosti účastníka ověří závěrečný test.

7.2.6 Školení z oblasti výroby a technologie

Školení nastupujících zaměstnanců

- Školení provedou odborní pracovníci, lektori vnitropodnikového vzdělávání;
- Proškolení bude probíhat v prvním čtvrtletí roku 2006 v zasedací místnosti firmy;
- Školení je určeno pro všechny nastupující zaměstnance;
- Časová dotace bude dvoudenní s jedním pracovníkem, s maximálním počtem čtyřiceti účastníky;
- Školné (mzda lektora) je 0Kč;
- Přínosem bude seznámení nových zaměstnanců s výrobními procesy v Kordárně, a.s. dodržení legislativy, snížená pracnost a ušetření času při zaškolení ve výrobě;
- Ověření ekonomické návratnosti, snížení neshodné výroby, kvalita;
- Znalosti účastníka ověří závěrečný test.

Školení pro zapracované dělníky

- Školení provedou interní lektori;
- Proškolení bude probíhat v průběhu roku 2006 v zasedací místnosti firmy;
- Školení je určeno pro všechny dělníky výrobních středisek (mimo logistiky);
- Časová dotace bude osmihodinová na jednoho dělníka, s maximálním počtem osmi set dělníků;
- Školné (mzda lektora) je 0Kč;
- Přínosem bude vzdělávání seznámení zapracovaných zaměstnanců s vizemi formy, novými technologiemi a materiály, systémy zajišťování jakosti, praktický výcvik činností, u kterých ve výrobním procesu dochází k chybám, atd.;
- Ověření ekonomické návratnosti, snížení neshodné výroby, kvalita;
- Znalosti účastníka ověří závěrečný test.

Statistické metody pro mistry

- Školení bude provádět externí firma DTO Ostrava;
- Proškolení bude probíhat v průběhu roku 2006 ve firmě Kordárna, a.s. ;
- Školení je určeno pro mistry všech výrobních středisek;
- Časová dotace bude jednodenní s maximálním počtem dvanácti účastníků;
- Školné (mzda lektora) je 20 000Kč;
- Přínosem bude nastavování parametrů ve výrobě a vliv na výrobek, snížení neshodné výroby, reklamací a zvládnutí základních statistických analýz;
- Znalosti účastníka ověří závěrečný test;

Kurzy logistiky

- Školení budou provádět externí společnost DTO Ostrava;
- Proškolení bude probíhat dle potřeby mimo firmu;
- Školení je určeno pro vedoucího střediska logistika;
- Časová dotace bude dvoudenní s jedním pracovníkem;
- Školné (mzda lektora) je 20 000Kč;
- Přínosem bude rozvíjení manažerských znalostí a dovedností v oblasti vedení výrobního střediska. Odborné zaměření na problematiku logistických řetězců ve firmě;
- Znalosti účastníka ověří závěrečný test.

7.2.7 Manažerské kurzy a osobnostní rozvoj

Manažerské kurzy

- Školení budou provádět externí společnosti;
- Proškolování bude probíhat dle potřeby mimo firmu;
- Školení je určeno pro vedoucí výrobních středisek a jejich zástupců;
- Časová dotace bude čtyřdenní s jedním pracovníkem, s maximálním počtem čtyřech účastníků;
- Školné (mzda lektora) je 65 000Kč;
- Přínosem bude rozvíjení manažerských znalostí a dovedností v různých oblastech, zejména v oblasti řízení lidí, dosahování cílů a zlepšování procesů;
- Znalosti účastníka ověří závěrečný test.

Management excellence

- Školení provede externí firma;
- Proškolování bude probíhat v zasedací místnosti firmy Kordárna, a.s.;
- Školení je určeno pro TOP management a střední management;
- Časová dotace bude třídní čtyřfázová s jedním pracovníkem, maximálně však s dvaceti pěti účastníky;
- Školné (mzda lektora) je 150 000Kč;
- Přínosem bude tvorba firemních hodnot a budování managementu společnosti na firemních hodnotách, změna podnikové kultury;
- Znalosti účastníka ověří závěrečný test, pohovor a hodnocení lektora;

7.2.8 Kurzy pro specialisty úseku technologie

Plánování experimentů v technologii

- Školení budou provádět externí společnosti;
- Proškolení bude probíhat dle potřeby mimo firmu;
- Školení je určeno pro personalisty a vedoucí pracovníky;
- Časová dotace bude dvoudenní s jedním pracovníkem, s maximálním počtem čtyřech účastníků;
- Školné (mzda lektora) je 25 000Kč;
- Přínosem bude rozšíření znalostí specialistů technického útvaru;
- Znalosti účastníka ověří závěrečný test;

Laboratorní měření s daty

- Školení bude provádět externí firma Interquality Praha;
- Proškolení bude probíhat ve druhé polovině roku 2006 mimo firmu;
- Školení je určeno pro pracovníky laboratoře a technického útvaru;
- Časová dotace bude dvoudenní s jedním pracovníkem, s maximálním počtem třech účastníků;
- Školné (mzda lektora) je 15 000Kč;
- Přínosem bude rozšíření znalostí specialistů technického útvaru;
- Znalosti účastníka ověří závěrečný test;

Odborné konference v oblasti technologie a výzkumu

- Školení budou provádět dodavatelské firmy a vzdělávací agentury;
- Proškolení bude probíhat v průběhu roku 2006 dle potřeby mimo firmu;
- Školení je určeno pro pracovníky úseku technologie;
- Časová dotace bude dvoudenní s jedním pracovníkem, s maximálním počtem osmi účastníků;
- Školné (mzda lektora) je 10 000Kč;
- Přínosem bude zkvalitnění znalostí v oblasti norem kvality výrobků, nových pravidel dodavatelsko odběratelských vztahů apod.;
- Posouzení ekonomické návratnosti, zvýšení kvality výrobků, snížení technických kapacit;
- Znalosti účastníka ověří závěrečný test.

7.3 Metodika vyhodnocování účinnosti vzdělávání

Jedná se o instrukce, které stanovují metodiky vyhodnocování účinnosti vzdělávacích akcí, kterých se účastní zaměstnanci Kordárny, a.s. a sesterských společností. Vyhodnocování účinnosti vzdělávání je nezbytné pro zjišťování návratnosti investic, vložených do vzdělávání pracovníků. Stejně jako u ostatních investic má firma za cíl financovat pouze takové akce, u nichž se dá jednoznačně určit, kdy a v jakém rozsahu se investované prostředky vrátí. Ačkoliv u vzdělávacích akcí není přesné měření návratnosti možné, lze s použitím metodik vyhodnocování a jejich vhodnou kombinací účinnost vzdělávání vyhodnotit.

7.3.1 Metody hodnocení

Pro vyhodnocování účinnosti vzdělávacích akcí organizovaných personálním útvarem firmy Kordárna, a.s. jsou používány tyto metody:

Hodnocení výcviku účastníkem

- Rozhovor s účastníkem výcviku vede personalista. Účelem rozhovoru je zjistit, zda byl účastník spokojen i s formou výcviku, zda má dodavatelská forma odpovídající odborníky na danou problematiku a zda účastník skutečně získal znalosti, které od výcviku očekával. Získané poznatky personalista zaznamenává do informačního systému.

Tato metoda se používá u akcí, pořádaných pro jednotlivce, jejichž pracovní zařazení vyžaduje časté seznamování s novou úpravou legislativy.

- Účastník je hodnocen formou dotazníku. Podává ve strukturované formě (otázky uzavřené, polouzavřené i otevřené) informace o vzdělávací akci, které jsou zaměřeny převážně na: obsahovou vhodnost akce, účinnost metod a práce školitelů, organizační zajištění akce, možnost využití získaných poznatků v praxi a jeho vhodnost pro další zaměstnance

Dotazníky jsou uzpůsobeny na míru každé z hodnocených akcí.

Ověřování znalostí účastníků před a po vzdělávací akci (testy)

- Účastníci školení jsou přezkoušeni testy z dané oblasti na začátku a na konci školení. Po ukončení vzdělávacího programu proběhne zhodnocení a porovnání výsledků vstupních testů s testy závěrečnými.

Užívá se především při opakovaném proškolení u speciálních profesí (jeřábníci, řidiči manipulačních vozíků, řidiči profesionálové, pracovníci elektro, atd.).

Hodnocení vzdělávací akce lektorem

- U akcí, u nichž je vhodné aby provedl hodnocení lektor, vyplní školitel předem připravený dotazník. V dotazníku lektor hodnotí průběh akce, přístup účastníků, identifikace schopností účastníků, jejich potenciálu a možnosti dalšího vzdělávání, atd.

Hodnotící zpráva z výcviku je vypracována lektory u školicích akcí, které jsou orientovány zejména na zdokonalování osobního rozvoje zaměstnanců. K hodnotící zprávě od lektorů je ve většině případů připojeno i hodnocení personalisty pro vzdělávání (pokud se účastnil výcviku) a účastníků (zpracování názorů z dotazníků předložených účastníkem ke zhodnocení vzdělávací akce).

Změna chování účastníků výcviku

- Účelem tohoto hodnocení je zjistit od nadřízeného a nejbližších spolupracovníků, k jaké změně v chování došlo u účastníka vzdělávací akce po absolvování výcviku. Pro tuto formu budou použity dotazníky uzpůsobené na míru každé akce. Otázky v dotaznících jsou zaměřeny mimo jiné i na soulad školení s koncepčními cíli firmy, splnění očekávaného cíle akce, vliv rozvojového programu na dosažení hlavních podnikatelských priorit, možnost využití získaných poznatků v práci účastníka, atd.

Ekonomická návratnost vložených prostředků do rozvojových programů

- Podstatou je převedení údajů získaných z předchozích metod do finančního vyjádření přínosů. U vzdělávacích akcí můžeme vyhodnotit tyto finanční přínosy jako zvýšení výnosů z prodeje, zvýšení odbytu některé z prodávaných položek, snížení spotřeby externích zdrojů, snížení spotřeby lidských zdrojů, snížení spotřeby technologických kapacit, snížení vázanosti finančních prostředků a snížení ostatních nákladů.

Vyhodnocení se provádí na samostatném formuláři na němž se porovnávají celkové náklady, přínosy a ekonomická návratnost vzdělávací akce.

Vyjádření vedlejších přínosů školicí akce

- Fluktuace pracovníků, motivace, přispění k firemním projektům, spokojenost pracovníků, snížení nároků na řízení a kontrolu, lepší využití potenciálu lidí, atd.

Ke zjištění této kategorie přínosů slouží dotazník, připravený pro zhodnocení akce ze strany účastníka.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zmapovat vývoj vzdělávání a školství během staletí. Na základě poznatků o průběhu učitelství v historii lidstva definovat pedagogické povolání jako rozmanitou škálu možností ve vzdělávání širokého okruhu respondentů.

První část práce je zaměřena na teoretický průřez jednotlivými úseky lidstva ve vývoji školských struktur, vzdělávacích institucí a osobností, myslitelů, jenž ovlivnily dějiny světa v otázkách vzdělanosti. Zabývá se charakteristikou jednotlivých období od ranného starověku až po novověk.

Druhá část se zabývá vzděláváním ve společnosti Kordárna, a.s., kdy definuje jednotlivé typy vzdělávacích akcí spojených s konkrétním financováním těchto programů v rámci operačního rozvoje lidských zdrojů.

Dnešní učitel by měl být člověk s velkými možnostmi uplatnění na několika úrovních společnosti. Ve školství musí dokázat prezentovat své názory, myšlenky a exaktní vědomosti široké škále studentů a zároveň vyvíjet aktivity na poli vědecko výzkumném. Soustavným bádáním bude docházet ke zdokonalování prezentovaných skutečností a zároveň tímto zvyšování vědomostí své osobnosti. V neposlední řadě by ve svém oboru měl být pedagog zároveň lektorem, který bude vzdělávat zaměstnance společností.

Výstupem těchto poznatků je konstatování, že učitelské povolání na prahu 21. století není jen vzdělávání na poli školských institucí, ale paralelně dochází k vyučování zaměstnanců jednotlivých společností, které je nezbytné v progresivním růstu vzdělanosti těchto pracovníků a celkovém růstu ekonomiky České republiky. Důsledkem bude jednoznačný přísun zahraničního kapitálu do soukromého nebo státního sektoru a široký okruh pracovních příležitostí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] KOPÁČ, J. Dějiny české školy a pedagogiky v letech 1867 – 1914. 1.vyd. Brno, 1968. ISBN 50-035-68.
- [2] CIPRO, M. Průvodce dějinami výchovy. 1.vyd. Praha :1984. ISBN 11-088-84.
- [3] KOPÁČ, J. Dějiny školství a pedagogiky v Československu. 1.vyd. Brno :1971. ISBN 55-971-71.
- [4] KUČERA, Z., ŠTVERÁK, V. Chrestomatie z dějin pedagogiky. Praha :1999. ISBN 80-7184-626-0.
- [5] SOMR, M. Dějiny školství a pedagogiky. Praha :1987. ISBN 14-601-87.
- [6] JŮVA, V. Stručné dějiny pedagogiky. Brno :2003. ISBN 80-7315-062-X.
- [7] CÍGER, J. Odkaz Tomáše Akvinského. Matica Slovenská:2001
- [8] KOLEKTIV AUTORŮ. Úvod do regionálních věd a veřejné správy. Praha : IFEC, 2001. ISBN 80-86412-08-03.
- [9] Průvodce fondy EU : publikace. Vydalo Ministerstvo pro místní rozvoj. 2005.
- [10] Příručka pro žadatele o finanční podporu grantových projektů Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů : publikace. Vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. 2005. ISBN 80-86878-10-4.
- [11] WOKOUN, René. Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie. Praha : Qeonomia, 2003. ISBN 80-245-0517-7.
- [12] WOKOUN, R., LUKÁŠ, Z., KOUŘILOVÁ, J. Výkladový slovník regionální a strukturální politiky Evropské unie. Praha : IFEC, 2002. ISBN 80-86412-18-0.
- [13] Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR : Operační program Rozvoj lidských zdrojů. [online]. [cit.2006-02-15]. Dostupný z WWW:
http://www.esfcr.cz/files/clanky/101/ESF_OPRLZ.pdf>.
- [14] Oficiální stránky Evropského sociálního fondu. [online]. [cit.2006-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.esfcr.cz/clanek.php?lg=1&id=403>>.

- [15] Ministerstvo práce a sociálních věcí : Operační program Rozvoj lidských zdrojů.
[online]. [cit.2006-02-20]. Dostupný z WWW:
<<http://www.esfcr.cz/files/clanky/408/dokument.pdf>>.
- [16] Vzdělávací agentura: Dostupná z WWW:
<<http://www.integracentrum.cz/>>.
- [17] Vzdělávací agentura TSM: Dostupná z WWW:
<<http://www.tsmvyskov.cz/>>.
- [18] Poradenská a vzdělávací společnost DTO Ostrava: Dostupná z WWW:
<<http://www.dtostrava.cz/poradenstvi.php?lang=cz&>>.
- [19] Vzdělávací agentura BOVA: Dostupná z WWW:
<<http://www.bovapolygon.cz/home/index.php3>>.
- [20] Poradenská firma BDO: Dostupná z WWW:
<<http://www.bdo.cz/>>.
- [21] Vzdělávací společnost Point Consulting: Dostupná z WWW:
<<http://www.point-consulting.cz/>>.
- [22] Výrobní společnost Kordárna, a.s.: Dostupná z WWW:
<<http://www.kordarna.cz/>>.

SEZNAM PŘÍLOH

- P I   Zhodnocení vzdělávací akce (dotazník).
- P II   Hodnocení lektorem (vzdělávací firmou).

PŘÍLOHA P I: ZHODNOCENÍ VZDĚLÁVACÍ AKCE

1. Ohodnoťte aktivitu (přístup k problémům) účastníka před výcvikem:
(1 - velmi dobře; 5 - jednoznačně nevhodné)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

po výcviku:

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

2. V čem se přístup (postoj) účastníka změnil?

---

3. U jaké schopnosti či dovednosti vašeho spolupracovníka jste očekával
zlepšení výcvikovým programem a splnilo se Vaše očekávání?

---

4. do jaké míry mohou účastníci vzdělávacího programu uplatnit své poznatky
z výcviku v praxi? (1 - mohou uplatit většinu poznatků; 5 - neuplatní
nic)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

5. Jaký další výcvik by jste svému spolupracovníkovi doporučil?

---

6. Ohodnoťte vhodnost akce pro další odborný a osobní rozvoj účastníka
výcviku: (1 - velmi vhodná; 5 - jednoznačně nevhodná)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

7. Projevily se nějakým způsobem změny v pracovním chování absolventů
vzdělávacího programu na fungování Vašeho oddělení (v úseku, ve kterém
účastníci pracují)? Např. zlepšení výstupů, produktivity, kvalit, atd.
(1 - ano; 5 - vůbec ne)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

PŘÍLOHA P II: HODNOCENÍ LEKTOREM (FIRMOU)

1. Zhodnoťte přístup a aktivitu účastníků v průběhu kurzu (aktivitu, zapojení do programu, ochotu spolupracovat) (1 - výborný; 5 - velmi špatný)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

2. Zaznamenal jste v průběhu výcviku záporné ohlasy od účastníků? (1 - ne, žádné; 5 - ano, mnoho)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Jaké například?

---

3. Objevily se v průběhu kurzu nějaké problémy? (1 - ne, žádné; 5 - ano, mnoho)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Jaké opatření bylo nutné podniknout?

---

5. Jaká témata vzdělávání by jste pro účastníky kurzu navrhoval? V čem byly jejich největší mezery?

---

6. Zhodnoťte organizační zajištění kurzu (místo konání, ubytování, časový rozsah, atd.) (1 - bez výhrad; 5 - velmi špatné)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Konkrétní návrhy na zlepšení této oblasti:
